

FRA HØVÅGS HISTORIE:

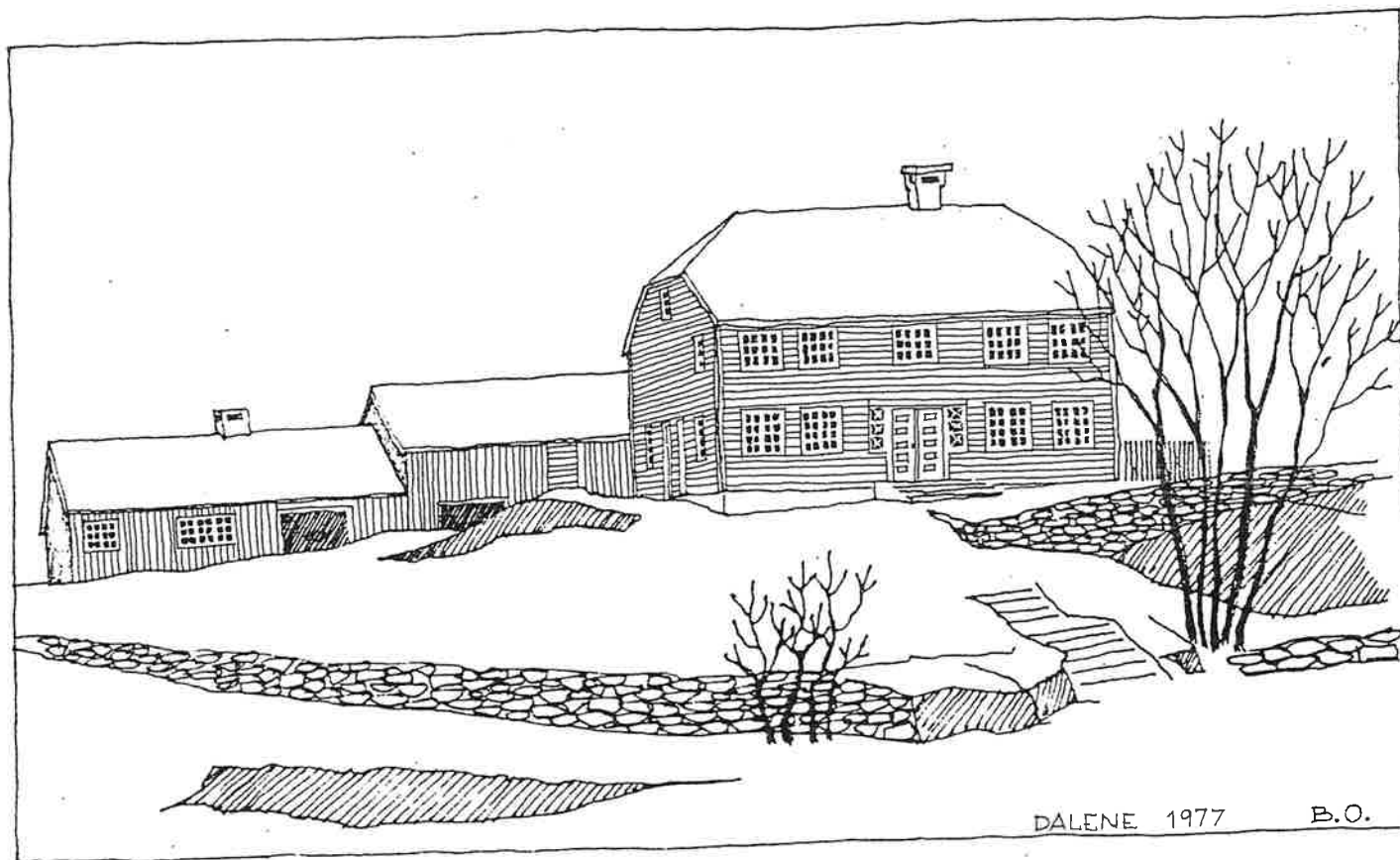
I

Forlis og havarier i løpet av de siste hundre år.

II

Høvåg-gårder.

Ved lærer Gjerulf Noddeland

F O R O R D.

Høvåg Museums- og Historielag fortsetter "tradisjonen" fra ifjor med å gi ut et småskrift basert på lærer Gjerulf Noddelands opp-tegnelser.

Stoffet i artikkelen om forlis og havarier er samlet rundt år-hundreskiftet. Den ble trykt i "Vestlandske Tidende" i 1904.

G. Noddeland har supplert og forlenget artikkelen i 1920-årene, og det er denne "utgave" som er gjengitt i dette småskrift.

I forbindelse med denne artikkelen vil vi benytte anledningen til å komme med noen synspunkter.

Arkeologiske funn på land har lenge vært beskyttet av lover og fredningsbestemmelser. I folks bevissthet er det nærmest en selv-følge at slike funn tilhører samfunnet, blir tatt vare på og blir brukt i en større sammenheng for å kaste lys over tidligere tiders levemåte. En inntrengen av uvedkommende, med den hensikt å fjerne gjenstander fra et funnsted, vil vel for folk flest fortone seg som rent røveri. Er en slik handling diktert av økonomiske pro-fitthensyn, vil den kanskje synes enda verre.

Dette småskrift inneholder opplysninger som muligens vil føre til økt dykking i Høvågs skjærgård. I like stor grad som på land, skulle det være naturlig at funn på sjøbunnen også tilhører samfunnet. I de rette hender vil gjenstander fra slike funn kunne gi vår egen og kommende generasjoner verdifulle opplysninger om våre forfedre, og om deres kamp for å overleve. En kamp de ofte tapte når motparten var storm og sjø.

I dag er dykking en svært utbredt hobby. Gjenstander fra vrakfunn står høyt i pris på det åpne marked. Loven på dette punktet er klar: Skipsvrak, og funn fra slike, som er mer enn 100 år gamle, eller som ikke kan spores tilbake til reder/forsikringsselskap, tilhører staten. Alle funn, uansett alder, skal meldes til myndighetene, og uten tillatelse herfra er det forbudt å fjerne gjenstander fra vrak.

Dessverre finnes det dykkere/froskemenn som ikke tar disse bestem-melser særlig høytidelige. Vi vil derfor henstille til bygdas innbyggere om, bevisst eller ubevisst, å medvirke til at funn fra skipsvrak, enten forblir i sitt opprinnelige miljø, eller overlates til lovlige instanser. Funnene representerer noe av skjærgårdens verdi og egenart. Vi håper kystbeboerne kan være med å verne om disse kulturskatter.

Artikkelserien om Høvåg-gårder er tidligere trykt i "Lillesands-posten" og i "Agder Tidend". Den delen av serien som er kommet med i dette småskrift er kopiert fra artikler i nevnte aviser.

Serien omfatter en lang rekke gårder i Høvåg, og i år har vi av plasshensyn bare kunnet ta med noen få. Resten kommer forhåpent-ligvis i senere småskrift.

Vi har valgt å beholde gårdsnummerne fra før kommunesammenslåin-gen. Videre har vi beholdt den stil og rettskriving som forfat-teren har brukt.

INNHALDSFORTEGNELSE.

Forlis og havarier

side 1

-Høvåg-gårder:

Østre Dalene - Østre Vallesvær

" 19

Steindal - Trøe

" 22

Fleseid - Hellevik

" 25

Holte

" 27

Kjøstveit

" 28

Isefjær

" 32

F O R L I S O G H A V A R I E R

I LØPET AV DE SISSTE HUNDRE ÅR.

For ca. 25 år siden samlet jeg op hvad der var å finne av beretninger om skibsforlis og havarier, som er foregått i løpet av ovennevnte tidsrumm paa Agderkysten mellem Lillesand og Randøysund.

Her skal jeg kun innskrenke mig til å ta med hvad der av slike tilfeller er inntruffet i Høvaag kystdistrikt.

De allerfleste forlis er foregaatt i høst- og vintermaanedene.

Sjømannens værste fiender er storm tykke og uberegnelige strømmeforhold, og de huserer mest i den tid. Tvinges han saa inn under kysten, hvor de skjulte grunner og skjær ligger, kan hans livssaga være avsluttet innen kort tid.

Skjærgården er blitt mangelen sjømanns kirkegaard.

--- o ---

I 30 årene engang seilte en Arendals-bark, Kapt. Hommeltoft, iland paa Bøgslene. Det var om vinteren og svært vær.

Fartøiet var ballastet og blev slaat istykker av brendingene.

Mannskapet fløt paa dekket som drev av og landet paa Kalvøya, - Styrmannen, der var minst medtatt, bega sig innover øya. Paa innsiden stod et sommerfjøs med huntak.

Da han kom dit og saa sunnet som skiller øya fra fastlandet, tok han fjøstaket og laget derav en flaate, hvorpaa han satte over og fannt saa tilsisst frem til menneskebolig. - Næste dagsmorgen reiste folk med ham ut til øya, hvor det øvrige mannskap var.

En av dem var død i løpet av natten.

En dag om sommeren 1844 seilte en dansk skonnert, kapt. Sunde ut fra Ulvøysunds havn. Samme dags kveld saa en av losene fra heien at skonnerten laa og kryssset langs land. Da han kom ned, sa han: "Her ligger en utenfor og leiter efter "Fisken" - en grunne i nærheten av Meholmen -. "Vi maa være tidlig paa "an imorgen!" Og næste morgen stod skonnerten paa Meholmen som vrak. Mannskapet kom iland. Det er en mulighet for at dette forlis var frivillig.

I slutten av 40 årene seilte en engelsk brigg der var lastet med kobber, iland øst for Ramsøy. Fartøiet sank paa 16 fäve vann, og mannskapet blev borte.

Flere år senere kom et engelsk dykkerfartøi med mannskap herover og tok opp fartøiet.

I 50 årene: En tysk brigg lastet med kull drev om natten under en voldsom snestorm inn paa en baee ved Tronderøyholmen og blev øieblikkelig vrak. Tre av mannskapet satte ut en pramm og vilde forsøke paa å nå holmen.

Den ene av dem var saa heldig at han fikk fotfeste og reddet sig op paa holmen, men de to andre blev med prammen av dragsuget ført ut igjen og forsvant.

Mens den reddede stod der paa holmen om natten, saa han et fartøi komme innover. Straks efter rennte det paa grunn, krenget over, gled ut og sank.

Nødskrikene blannet sig med stormens hyl og brenningens sus et øieblikk, og saa hørtes de ikke mer.

Navnebrettet samt en del annet drivgods fanntes neste dag. Det viste sig av navnebrettet som veiledning, at det var et skonnertskip, som hørte hjemme paa Østlandet.

Tyskeren blev bjerget om morgenen. Ankerne med kjetting av disse to fartøiene blev senere tatt op.

I 1852 om vinteren strannet en fullrigger "Flora", Kapt. Aliltepæus av Gefle paa Grønningen utenfor Gl. Hellesund.

Da folk fra land kom til den, varkapteinen i omtaaket tilstand.- Aa redde fartøiet var det ikke tanke om, da det var total vrak, men vel noget av lasten, som bestod av sukker.

Man gikk da igang med lossningen. Sukkeret laa i kasser; men da man aapnet dem viste det sig å være av dårlig kvalitet.

Man innstillet derfor straks lossearbeidet, da sukkeret ansaas ubrukelig. Selve kassene derimot var brukbare. De var laget av en ganske smukk tresort fra Vestindia. Og bygdens snekkere gjorde mangt et stykke møbel av dem.

Fartøiet blev som sagt vrak, og sukkeret kastet paa sjøen. De kasser som ikke drev tilhavs, gjorde befolkningen bruk av.

Ved juletider 1853 støtte en finsk brigg lastet med salt paa Torsøysvarten. Den fikk hull i bunnen saa saltet rannt ut og skrog og andre gjenstande fløt op og blev funnet, deriblant skibets journal, der viste at fartøiet hadde drevet i 11 døgn for en sviftet mesan. De kom fra Liverpool.

På Ulvøysund havn lå samtidig en finsk skonnert fra samme rederi. Rederen selv var der ombord. Han fortalte da at begge disse fartøier var gaatt samtidig hjemmefra. Skonnerten skulde til Hartlepol. Rederen fulgte med briggen over til Liverpool, men reiste derfra over land til Hartlepol og blev med skonnerten tilbake.

Natten mellem 6. og 7. november stod lenge i minne blandt kystens befolkning.

Overhending storm med snekave overfalt Østersjø -flaaten paa dens tur vestover, og i ovennevnte natt skal over 30, nogle sier omkring 60 forlis være foregått mellem Torungene og Lindesnes.

I denne ulykkesnatt seilte en engelsk kutter iland paa Styrsodder paa utsiden av Tronderøy.

Kutteren var hvetelastet. Da fartøiet sank, reddet styrmannen og en matros sig selv og en tysk dame, der var med som passager, iland i en bukt tett ved. Kapteinen tok en ung gutt, en sønn av damen, og vilde svømme i land, men byrden var for tung og kreftene sviktet. De naadde ikke op, og dragsuget rev dem tilbake i dypet.

Da man holdt med å ta op hvetelasten, fant man likene som blev gravlagt paa Høvaag Kirkegård.

Den bjergede last solgtes i Kristiansand og innbragte hver av bjergerne 110 spd. Det var 50 % av verdien.

Fullrigger "Constanse" av Stockholm støtte først paa Søreflaget utenfor Ramsøy, men kom av og kom inn i et smalt sund paa østsiden av øya. - Alle mann var sprunget forut, og kastet ankeret ut; men det var vel tidlig; ti da skibet svinget op, la det akterenden mot bratte fjellveggen og blev liggende å hugge.

Om morgenen kom det folk, og man begynte avrigningen. Derefter blev fartøiet bragt til ankers paa Bjorvika. Det blev slept til Kristiansand utlosset og reparert.

Det var trelastet bestemt for Australia.

En skonnert "Reform" av Aalesund strannet likeledes samme natt paa Tviskjer, kom av, men sank lenger inne paa grunnere vann.

Mannskapet gikk vekk. Lasten som bestod av rug, blev pumpet op, og vraket solgt til Kristiansand, hvor det blev istandsatt.

En stor svensk bark strannet paa Grønningen. Den var jernlastet og man kalte den derfor "jernmannen" bakefter.

Mannskapet reddedes. - Fartøiet avriggedes og størstedelen av lasten som bestod av jernstenger, blev losset og solgt.

En jakt fra Bergen strannet ogsaa på Grønningen og blev vrak. Folkene blev reddet.

En uværsnatt drev en kullastet svensk skonnert inn mellem Kalvøyskjærene og kom lykkelig tilankers i Øreslands-Dybingen. Den hadde bare saavidt berørt grunn uten nevneverdig skade.

En engelsk og en tysk skonnert strannet henholdsvis paa Kvalholmen og Risholmen utenfor Hellesund. Den første var lastet med hvete og den andre med bygg. Folkene blev reddet og det meste av kornet, likesom skibene blev istandsatte.

En vestlandsk jakt lastet med bygg forliste totalt paa Berggyltskjær ved Grønningen. Ingen omkom.

Dansk skonnert forliste i Kvalsholmsund. Alt blev bjerget, da været var godt.

Kullastet brigg fra Østlandet blev totalt vrak paa Flateholmen utenfor Kalvøya. Mannskapet gikk i baaten og kom inn til Hellesund.

I nærheten av Nødingen strandet en engelsk brigg lastet med bomull. Folkene tok bomull som de slo olje paa, antendte den og heiste den op i riggen.

Dette nødsignal blev sett av Aakerøyfolk, der kom ut og fikk bjerget dem alle.

Lasten førtes i land og solgtes, men briggen blev vrak.

I 1854 seilte en østlandsk brigg av navn "Edvard" paa Langboen mellem Ramsøy og Ulvøysund. Mannskapet bjerget sig selv med alt sitt tøy og kom vel i land på Krygle, som er rett innenfor Langboen.

Om morgenen fant de frem til folk og fortalte om nattens begivenhet. Man samlet sig straks efter ved vraket, rigget det av og forsøkte aa ta det av grunnen, hvilket dog ikke lykkedes. Sjøen slo det senere i stykker, og restene drev ned til Ulvøysund.

En av losene i Ulvøysund fant fallrepstrappen, som han gjorde om til gatedørstrapp i sitt netop opførte hus.

Om vinteren 1857 kom en skotsk skonnert med hvetelast fra Østpreussen bestemt for England.

Da den var tvers av Ramsøya med paalandstorm hendte det som et utdrag av skibsjournalen forteller om nattens saga:

"Fartøiet lå vestover. Vinnen rett paa land. Saa fikk vi se bratt under læ. Roret dreves da hart i læ, men skuten nektet aa vende. Saa bjergedes stormstorseilet, roret las over, og vi styrte like inn paa brottene. Straks efter støtte fartøiet haardt, og vi ventet hvert øieblikk paa at vi skulde synke.

Sjøen kastet saa fartøiet inn over baaen, og vi styrte videre innover mellem brendingene. Storbaaten blev derpaa satt ut og sleptes langs siden, til vi kom paa østkanten av Ramsøy. Fikk her et løp i baugen der syntes oss for smalt for skuten, hvorfor vi gikk i storbaaten alle mann og firte oss akterut. Skibet styrte sig selv inn gjennom løpet, der altsaa var rikelig bredt nok, med topseilet skvært tversover Ramsøysund og tørnet grunn i en bukt paa østkanten av Dyng. Saa gikk mannskapet ombord igjen, ga op topseilet og gjorde alt fast".

Klokken 8 om morgenen i graalysningen fikk folk paa Ramsøya sett den, og 14 mann samlet sig og rodde ombord.

De gjorde akkord med kapteinen om aa ta skonnerten av, saafremt det var mulig, og bringe den i havn.

Trosse blev saa gjort fast om et "Kubein", som blev satt ned i en fjellsprekke lenger ute i bukten, og et par mann satt og holdt "Kubeinet" ned i sprekken mens de andre hev inn. I løpet av 3 timer var fartøiet flott og bragt tilankers paa Brattevik ved Helle-sund. - Dette skjedde en lørdag.

Natt til søndag gik 4 av bjergerne vakt. Der blev pumpet 1/4 time ad gangen. Saa holdt de op 1 time.

Ingen visste hvor stor bunnskaden var. Mannskapet hadde sagt til dem om kvelden da de gikk tilkøis: "Søkk oss ikke ned!"

Paa søndag kom D/S "Otteren" og tok skonnerten paa slæp til Kr.sand. Her blev lasten som var uskadd, opplosset, og fartøiet landsattes for aa bli reparert.

Det viste sig da at det satt en stor sten så fast innkilt i baugen, at den måtte pinses ut.

Denne sten skrev sig fra grunnstøtningen paa Mellom-flaget. Annen skade hadde ikke skuten, der var bygget av ek og sterk som fjell.

Da hullet hvor stenen satt, var tettet med nye planker, var skibet klar til å ta inn last, hvorefter det fortsatte reisen til bestemmelsesstedet.

I februar 1858 forliste en østlandsskonnert utenfor Ramsøya. Den kom fra hjemstedet i ballast. Alle mann gikk vekk.

En svensk jakt "Anna Heta" lastet med rug kom østenfra langs land. Været var haardt. Det var midt paa vinteren i slutten av 50 årene.

Kommen utenfor Brekkestø, brakk masten i rumm sjø. Man fikk imidlertid stivet den op, saa den blev staaende, og for smaaseil lensedes unna. Men mørket fallt paa, og om natten støtte de paa Langboen. Folkene, ialt 3 mann, fikk ut baaten og rodde inn til vestkanten av Nibe. Her gikk de iland. Paa morgensiden vandret de over til østsiden av øya, hvor der bodde en los.

Da de banket paa, sa losen: "Aa det er visst forliste folk!" og gikk og lukket op. Ja, derute stod 3 vaate og forfrossne mann.

Efterat de hadde faat den fornødne forpleining baade av mat og klær, var det blitt saapass lyst at man kunde se ut paa Nibesund.

Svenskeskipperen, der satt ved vinduet, saa ut og fikk da øie paa en mastetopp. - "Ligger her noget vrak?" spurte han. "Nei", sa losen. "Da er det visst mi jakt som ligger der", sa svensken. Og ganske riktig. Vinnen hadde i løpet av natten halt sig ut. Jakten var saa gaatt i drift og av vinn og strømm satt innover og strannet paa en baee i Nibesund.

Lasten blev pumpet op og solgt i Kristiansand, og jakten blev istandgjort for eierens regning.

En mørk og stormfull vinternatt i slutten av december 1859 kom en tysk brigg "Lulo Manicha" fra Preussen med hvete bestemt for England.

Da den befant sig mellem Helleren og land paa Ramsøysund hvor den var drevet inn, bestemte man sig til aa ankre. Skibet luffet op, men man var kommet for langt vestover. Her stod havet på, og skibet drev ad læ til og tørnet med bredsiden mot Lyngholmen ved Krygle.

Mannskapet ga sig nu ifærd med aa sette ut storbaaten; men det var et vanskelig arbeide under disse omstendigheter, ti sjøene gikk saa svære, at fartøiet hev over og satte bramrå-nokken fast i en revne paa Lyngholmen, hvor enden av nokken blev sittende igjen.

Da man var kommet vel ombord i storbåten, var der et levende vesen igjen ombord, og det var en meget stor skibshund. Tømmermannen ville gjerne faa den med. Han kom sig ombord igjen og fikk den med tilbake i baaten.

Men saa viste det sig at der ingen tollere var i baaten. En av mannskapet svang sig atter ombord og fikk fatt paa to koffernagler, som måtte gjøre tjeneste som tollere paa forkant, mens nogen under roingen støttet aktenfra paa årene, da der ingen aktertollere var.

Det stakk en odde ut paa østkanten av vraket. Kom de forbi den, blev det smulere.

De holdt lenge paa med forsøk paa aa komme forbi. Når man synes aa være kommen langt nok ut, saa man hadde tilstrekkelig

høide, kastet sjøene dem tilbake. Imidlertid hadde de vært saa betenkt, at de hadde en line med sig, som var fastgjort ombord, og hvergang de blev slaatt innover, holdt de fast i linen, saa båten gikk klar av odden. Endelig lykkedes det aa komme rundt og i læ av holmen til en liten bukt, hvorfra de kravlet sig op paa fjellet. Her satt de saa resten av natten.

I graalysningen seilte en losskøite fra Ramsøy forbi utenom Lyngholmen. - De skibbrudne ropte og skrek hvad de kunde, men blev ikke hørt, ti storm og sus av brendingen overdøvet dem.

Saa besluttet de aa gaa i baaten igjen og følge efter i den samme retning som skøiten.

De rodde saa vestover innenom Mågholmen i smult vann og dermed får de se lys fra et av husene i Ulvøysund. De styrde efter det og kom saa i god behold frem til folk.

Det blev fluksens sendt bud til naboene om hvad der var skjedd, og kort tid efter var en stor styrke paa vei til vraket, hvor likeledes folk fra Ramsøya og fastlandet samlet sig.

Vraket stod nu paa grunn med hull i bunnen. Tollvesenet blev underrettet, og straks efter gikk man igang med utlossning. Hveten blev pumpet op i skøiter og andre båter og landsatt, og førtes siden til Kristiansand. En del havnet ogsaa i private hus.

Tollbetjentene hadde logert sig inn mens lossningen stod paa. - Deres vertinne hadde hørt dette at både denne og hin hadde faat hjem saa billig hvete, og hun ærgret sig over at hun var gått glipp av det.

Så var det en dag mens tollderne var hjemme til middag at hun sa til dem hun hadde bruk for skjekta, saa de fikk vente til hun kom igjen.

Og saa fikk hun med sig en annen kvinne, rodde ned til vraket og kom straks efter tilbake med 4 tønner hvete i båten. Saasnat de hadde faatt den vel i hus, gikk hun inn og sa at nu kunde de gå. De bare lo og ruslet avsted.

Da briggen var utlosset, blev den slept til Kristiansand. Skipsreder Løchster kjøpte den da den var reparert, og sendte den i langfart. Tilsisst forliste briggen i Atlanterhavet med mann og mus.

En morgen senhøstes i 60 årene seilte en av losskøitene fra Ramsøya ut til havs. Kommen ut til "Kallen" fikk de se en død mann inne i dragsuget. Vrakstumper laa og drev rundt om. Dette var talende bevis for at et forlis var skjedd om natten. Straks efter viste sig et par mastetopper over vanne.

Det skulde været en norsk bark, men hvilken blev ikke oppklaret.

En av losene forsøkte aa faa fatt i liket med baatshaken; men det misslykkedes. Kort tid efter saa en av folkene paa D/S "Otteren" visstnok det samme lik inne ved Maagholmen, men det blev ikke gjort noget for å faa det op.

Ramsøyfolk gjorde anstalter for å lette barken; men kjettingene brakk, og skibet gled ut i Kalledypet paa mange favnes bunn.

En vinternatt under en forrykende snestorm av S.O. kom en kulllastet Fanø-skonnert inn mellem brendingene og strannet i Krygle-

dypet. Den hugg og sank, men det var ikke dypere der den stod, enn at dekket saavidt kom under vann.

Styrmannen og kokken druknet. Kaptein Andersen og det øvrige mannskap søkte reddning i fokkeriggen. Her blev de sittende til morgenen. De hadde faatt løsnet det øverste seil, hvorved de skaffet sig ly for uværet, ellers hadde de ganske visst frosset ihjel.

Nøddropene hørtes om morgenen i Ulvøysund, og man skynnte sig avsted og fikk bjerget dem.

En liten gutt hadde nok sent paa kvelden hørt skrik, for han kom inn å sa: "Jeg synes maakene skriker saa stygt ikvell."

Kort efter blev det gjort anstalter for aa faa skuten losset og optatt. - Da dykkeren kom ned og aapnet kahyttsdøren, drev suget en død mann mot ham. Det var kokken. Han fikk sin grav paa Høvaag Kirkegård.

Skroget blev istandsatt paa Gregersens verft paa Grimsøya i Gl. Hellesund og solgtes i seilbar stand.

I 1862 eller 63 om vinteren seilte bark "Anna" Kapt. Smith av og fra Larvik lastet med bord bestemt for Frankrige.

De fikk storm og snetykke paa sig straks, og den følgende natt rendte fartøiet paa Fuglholmen utenfor Ramsøy og la riggen inn over holmen.

Tidlig om morgenen blev vraket sett fra land, av Ramsøy-loser, og man rodde øieblikkelig ut til det. Det var ikke mer enn saavidt det gikk an å greie sig i skjekte. Da man kom ut under holmen, satt mannskapet i storbaaten. Den stod fremdeles paa dekket, men fastklemt av dekkslasten.

Man rodde saa nær vraket som mulig og bjerget en mann ad gangen. To og to sattes saa ombord i losskøiten der lå i læ av holmen.

Paa denne måte reddet man alle mann og deres tøy.

Saa blev det gjort akkord med skipperen om å bjerge lasten for 500 spd. Og saasnart været tillot det, blev vraket med mesteparten av lasten varpet inn paa Nibesund og losset.

Paa vårkanten kom en fransk brigg og tok full last, og likesaa delvis en fransk skonnert.

Samme natt som "Anna" støtte, lå en føringsskøite tilankers i Ulvøysund. Om natten vaaknet eieren av en eiendommelig støi og dumpe slag mot skøiteveggen. "Kan det være folk, eller er det noget galt med skøiten?" tenkte mannen og løp op for å se. Da var det blokeret tvers over hele sunnet av bord og planker. Det var disse som hadde støtt mot skøiten og vekket mannen. Og alt sammen var av "Annas" dekkslast, som var dreven dit.

En hollandsk tjalk i ballast støtte om vinteren i 64 paa sørkant av Fuglholmen ved Ramsøya.

Folkene, 3 i alt, reddet sig som de stod og gikk op paa holmen. Kort efter tok dragsuget tjalken ut, og vinnen førte den bort fra holmen paa rett kjøll. Seilene stod, og den forsvant i mørket. De fortalte dette for Ramsøyfolk om morgenen, da de blev reddet.

Dansk jakt bygglastet seilte sig i senk på Langboen. Det var om sommeren, men tåke var årsaken. - Da makrellfiskere kom til den, var det gaatt saa stort hull i bunnen, at kornet var skyllet ut, og

jakten fløt. Man slepte den inn til Ulvøysund, hvor den blev op-hugget.

Dansk slupp "Kirkholm", Kapt. Grønbek kom i 65 under kysten og seilte iland paa Tviskjær. Her paa skjæret satt mannskapet 3 mann, hele natten til Ramsøy-folk bjerget dem neste morgen.

Sluppen var lastet med bygg og fetevarer. Den kom klar av Tviskjær og laa sunket lenger inne paa "Fløa".

Losene skulde ha 500 sped. for å bjerger hvad bjerges kunde. - Saa blev sluppen lettet paa to skøiter og bukseret inn paa Nibe-sund.

Her blev lasten oplosset og solgt ved auksjon til skipperen og en kjøpmand C. Hansen i Kristiansand.

En skotsk skonnert "Ewans" seilte iland paa Grønningen i januar. Ramsøyloser reddet folkene. - Fartøiet var lastet med oljekaker, som blev bjerget iland og solgt ved auksjon til bøndene i bygden. Skonnerten blev kjøpt til Kristiansand. Her blev den istannsatt og seilte flere år paa Vestindia. Senere blev den solgt til et rederi i Mandal.

En engelsk brigg, trelastet, drev inn mot kysten under en voldsom paalandsstorm og fikk et braatt av "Meholms-hauser". Herunder mistet den roret. Det lykkedes imidlertid å tremme den med seilene innover Kvaasefjorden. Losene som fikk se den, kunde ikke borde før den var kommet saa langt inn at farvannet blev smulere. Under opankringen i Hæstad-Dybingen tok den grunn og måtte gjøre havari.

En vestlandsk slupp lastet med bord forliste paa Meholmen, men folk og last bjergedes.

Likeledes gikk i 68 med en vestlandsk jakt lastet med bord. Den støtte paa østre Ertholmen.

En av losene paa Ramsøy fant en aften nede ved bryggen sin et større stykke av en laaringsbaat. Han skjønnte herav at et forlis var skjedd østenfor. Men været var for haardt til, at det lot sig gjøre aa komme under seil med losbaaten for aa undersøke hvor det var, og dessuten fallt mørket paa. Han måtte vente til morgenen om det da kunde skje.

Men det bleste ogsaa da en mektig snestorm. Dog fikk han 3 kamerater med sig, og med alle rev inne krysset de sig opp Ramsøysund.

Da de var kommet i høide med Grønningen fikk de se 3 mann sitte paa holmen og skroget av en jakt halvkantret like ved.

Aa lande med skøiten var umulig. Det eneste var om man kunde komme under læ med en liten baat aa faa bjerget dem.

Saa seilet de inn paa Lyngholmsund, hvor der laa en tysk brigg. Med dennes baat vilde gjøre et forsøk. - Men tyskeren hadde ingen baat. Han hadde sendt nogle mann iland med den efter losen, da han maatte fortøie bedre. Og saa var de drevet av og var kommet iland langt i læ.

De seilte da inn til Hellesund og fikk folk der til aa gaa ut og prøve aa redde de 3 mann paa holmen, og saa seilte de hjem igjen. Hellesundslosene gikk ut med skøyte og livbaat aa forsøkte på reddning, men forgjeves. Og det blev kvell.

Den næste dags morgen saa losen fra heien paa Ramsøya at de gikk inn igjen til Hellesund med uforrettet sak. Han løp da til sine kamerater, og straks efter bar de avsted i losskøyten.

Været var fremdeles uforandret. Under 4 revet seil krysset de op til Langholmsund hvor han visste der lå en "færing". Den tok de saa med sig ut til ulykkesstedet.

Med besvær og fare lykkedes det endelig denne gang aa faa fatt paa de skibbrudne. Den ene satt fastfrosset til fjellet og var temmelig medtatt som de venteligvis var alle tre efter slik paa kjenning. De blev derefter ført inn til Hellesund og fikk den fornødne pleie. Fartøiet var en dansk jakt lastet med bord fra Kri-tiania til hjemstedet.

Da været bedaget sig blev skroget slept til Ramsøy og opplos-set. Kapteinen kjøpte det igjen.

Ramsøylosene fikk 200 spd. i gratiale av den danske regjering, og valg av livbaat eller dens verdi i penge av den norske. De valgte pengene.

Kort før jul i 1868 kom en dansk brigg, Kapt. Permin, av Romø inn om aftenen paa Ramsøysund under en storm av S.O.

De lot ankeret gaa paa østkanten av Hellenen; men fartøiet tok ankeret med og drev like inn i en liten bukt paa læ land. Med nød og neppe fikk mannskapet reddet sig i båten, ti briggen begynte alt aa revne. De rodde over til Ramsøya hvor de saa lys.

Man hadde der hørt nødropene. Og da losene kom til vraket kort tid efter, var dette totalt istykkerslaatt.

Lasten der bestod av lin, laa som en fast masse ytterst i bukten, der ellers var full av vrakstykker.

Losene kjøpte rettigheten til lasten for 10 spd. og 12 sk. og rigg og seil for 5 spd. og 12 sk.

Saa blev linlasten tatt op og solgt ved auksjon. Og hele historien innbragte kjøperne den nette summ av 5000 spd. De var 20 mann om aa dele disse penge. - Det var den største bjergelønn som var oppnaadd i manns minne.

Da en av Ramsøylosene kom paa heien tidlig en morgen for aa speide utover, saa han en skonnert som stod og hugg paa Strømholmen, saa riggen dirret. Losen ned og fikk bud til kameratene, og de kom ut til den.

Mannskapet var borte. - Skonnerten het "Sylvester", Kapt. Altendorf av Stralsund bestemt for England med props.

Losene kappet riggen og fikk varpet skuten inn paa Nibesund. Saa kom skonnertens mannskap. De var like efter grunnstøtningen gått i storbaaten og rodde mot land. I det samme kom post-

baaten vestenfra og av denne blev de optatt paa Ramsøysund og fulgte med til Lillesand. Storbaaten lot de gaa, og den blev funnet straks efter.

Propslasten blev uttatt og lagt paa land. Henpaa vaaren kom en dansk brigg og tok inn lasten for dens bestemmelsessted.

Bark "Ydale" av Fevik befant sig paa hjemreisen under kysten. En mørk natt den 13. oktober 1875 med storm og svært hav seilte den i land paa utsiden av Ramsøya og satte klyverbommen like i fjellet. Kapteinen og to mann til sprang forut for aa søke reddning ved aa entre langs bommen. De to mann nådde fjellet, men kapteinen mistet taket og styrtet i brenningen og omkom.

Fartøiet kastedes tilbake og drev vestover, tørnet derefter mot Strømholmen og la riggen opefter denne, saavidt den øvrige del av mannskapet fikk reddet sig. Derpaa kantret det utover og gled ned i dypet.

De førnevnte to mann bega sig inn over øya og fant først ved daggry frem til folk, og berettet hvad de hadde oplevd.

Losene tok øieblikkelig avsted til stranningstedet; men der var intet å se. Det blev nu efterhaand saa lyst at de i kikkert opdaget folk paa Strømholmen.

Men paa grunn av det overhendinge vær var det foreløbig ikke mulig å forsøke paa deres reddning. - Først mot aftenen løiet det saa meget, at man kunde komme ut i læ av Nibe og derfra videre hen til holmen, og fikk snakke med dem. Det blev sagt dem at reddning var mulig, hviss man fikk tilkastet dem en line og ved hjelp av den hale dem til sig gjennom vannet.

De svarte at da vilde de heller vente til neste morgen i håp om bedre vær. De trodde at de nok skulde klare en natt til. Og saa blev det.

I dagbrekkningen den neste dag var det noget bedre vær, og losene var straks paa aastedet og fikk dem velbeholdne over i sine båter. - Man var ikke før kommet iland, før stormen tok til igjen værre enn før og varte i flere dage.

Det blev senere ved hjelp av dykker gjort forsøk paa aa sprengge "Ydale", men det lykkedes ikke.

I samme storm kantret et stort trelastet Drammensfartøi "Maria" østenfor et steds, og blev sett drivende forbi Ramsøy med kjølen i været.

Natten efter strannet vraket paa "Kjærringa" S.V. for Ulvøysund. Derfra drev det saa inn paa Kleven en bukt vestpaa Ytre Ulvøy. Her blev vraket bunnhugget og en del av lasten tatt ut den vei.

Saa blev skrog og last kjøpt av Kristiansandere og slept til byen utstyrt med et flag for og akter paa kjølen.

"Marias" besettning ialt 24 mann, samt kapteinens hustru, barn og tjenestepike, omkom.

Det blev i kahytten funnet en halvstrikket barnestrømpe.

Skroget blev ophugget, og en hel del av det innkjøptes til Mandal og anvendt til bromaterial over elven der.

Natten til 6. januar 1876 blaaste det en orkanaktig storm med snekave. - En finsk kullastet bark drev den natten fra sjøen inn mot land, mellem holmer og skjær, uten aa tørne, til den fikk bukten av Langholmsund i baugen. Saa lot de ankerne falle. Men idet skibet skulde svinge op, tørnet det en fremspringende odde paa siden av bukten og blev staaende. Hvis ikke det var skjedd, hadde det kommet til aa sette Klyverbommen i veggen paa det fremste hus i Langholmsund.

"Aa, der kommer et skib," sa konen idet hun saa ut av vinduet, for hun hørte larmen av ankerkjettingen og seilenes slag i riggen.

Paa innturen hadde de drevet tvers over landtrossen til et skib som laa tilankers lenger ude, uten at man hadde sett dette paa grunn av snetykke.

Barken blev nogle dage senere slept til Lillesand for å faa reparert skaden.

Fremdeles samme natt drev "Lyna" av Tønsberg i land paa Natviktangen og satte baugen i fjellet som siden bar merke av støtet lenge efter. Og 5 mann entret iland der.

Saa faldt skuten akterover mot Spaknesskjær og her sprang resten av mannskapet ned. Derefter drev fartøiet inn i Breivik paa Natviktangens vestsida og blev staaende. Der var smulere vanne.

De 5 mann som kom først paa land, hadde en haard dyst å utstå, innen de fant frem til folk, for stort mer uveisomt og vanskelig tereng og komme frem i enn Natviktangen, skal man lete lenge efter, og dertil sne og mørke. Folk syntes det var et rent under at de kom heldig fra det.

De øvrige av mannskapet hadde det nu ikke for rart de heller. Skjøret de stod paa er ikke høiere enn at det alt i ett blev oversprøytet av sjøene. Og saa dessuten uværet.

Da hine kom frem til Natvik og fikk purret ut, rodde det folk avsted og bjerget de andre. - Hadde de visst noget, kunde de forblitt ombord, gaatt tilkøis og sovet rolig til morgenen, saa godt laa fartøiet.

Kapt. N. Langfeldt fra Ny Hellesund kjøpte "Lyna" og lot den reparere ved Lillesand. Derefter førte han skibet i flere år. - Den 31/12 1881 seilte "Lyna" sig i land utenpaa Justøya og blev total vrak. Mannskapet reddet sig selv i land.

Paa nordostkanten av Andeskjær laa en mann en dag og fisket. Da fikk han med snøret fatt i noget som ga efter, da han halte op, og samtidig kjente han snøret slure mot noget høiere oppe i vannet. Herav skjønte han at det ikke var bunnen han hadde fatt i, men det maatte være riggen av et fartøi. Før han forlot stedet tok han nøiaktig peiling av stedet, og fortalte saa for sine naboer og andre, hvad han hadde opdaget.

Saa blev det sendt dykkerbaat ut for nærmere aa faa rede paa, hvad det var.

Der fiskeren hadde anvist stedet, gikk dykkeren ned. Straks efter kom han op og meddelte at det var en gammel skonnert som stod der. Han kom like i dens rigg paa nedfarten. Han sa at den ikke var arbeidet værd.

Folkene paa "Lyna" fortalte at de om eftermiddagen hadde observeret en skonnert, som ogsaa var inne i land om kvellen, og at det muligens kunde være den som var forlist og sunket her.

En natt i februar 1877 seilte en skonnert av Kristiania iland paa østsiden av "Kjærringa". Den var lastet med mursten og ildfast leir.

Været var saa voldsomt at man næsten ikke hadde sett det værre - østenstorm og snefok. Og det varte i 3 dage med uavbrutt styrke, saa det var uraadelig, selv inne i havn, å løse baat.

Annen eller tredje dagen blev forliset oppdaget. Og da man kom derut, viste det sig at skuten var støtt paa østsiden av holmen og kantret med riggen innover fjellet. Herunder er saa denne brukket og fallt ned paa vestkanten, hvor den fantes.

Skroget var slaat istykker ovenbords, og det øvrige fulgte lasten ned i dypet. Ingen mann blev reddet.

Om vaaren, mens man holdt paa aa "fiske" op fra bunnen, hvad der var aa faa tak i særlig av mursten, fant man liket av styrmannen..

Paa høire arm var hans navn tatoveret, og paa dette blev han kjent, og dette ledet ogsaa til at fartøiets hjemsted blev opklart.

Liket gravlas paa Høvaag.

Ut paa vinteren 78 forliste en skotsk bark paa Grønningen. Folkene kom opp paa holmen og blev bjerget neste morgen av Ramsøyløser.

Fartøiet blev slept inn paa Bjorvika og foreløbig repareret. Saa seilte det til hjemstedet Peterhead i Skotland.

Den 27. januar 1883 led fullrigger "Albert Vilhelm" av Gøteborg skibbrudd. Det var paa reis fra hjemstedet til Australia med trelast.

Først støtte den paa Langboen og slo fra sig roret. Støtet var saa voldsomt at hyttetaket kastedes av. Derefter svinget det rundt og drev inn paa Strømholmen og blev staaende. Et braat slo storbaaten og to mann overbord. De blev bjerget ombord igjen. Tømmermannen grep en planke, sprang ut og fikk ogsaa fatt i båten.

Under arbeidet hermed blev 6 mann, deriblandt kapteinen og hans 12 årige sønn dels skyllet overbord og dels knust mellem dekkslasten og av den nedfallende rigg. - 16 mann, resten av besetningen, gikk derefter i storbaaten og fannt efter meget farefullt besvær inn til Nibesund, hvor de hos en av losene der berettet om nattens drama mellem brendingene.

Størstedelen av lasten som bestod av alle sorter skaarne tre-materialier, blev bjerget op direkte fra vraket, og hvad der var gaatt drift, blev samlet op langs land her og der.

Skibet blev efterhvert istykkerbrutt. Seil og rigg og alt øvrigt løst inventar som fantes, tillikemed den store opbjergede mengde last, solgtes ved auksjon som varte i 2 dage.

Man hadde under lossearbeidet funnet 4 lik, deriblant den lille gutten, som en eldre bror kom hit og hentet. De andre tre blev begravet ved Høvaag.

Bark "Regia" av Arendal forliste paa "Bøgslene". Den kom fra St. Ybes med salt. Efterat den var støtt, gikk mannskapet i båten og kom inn til Aakerøy.

Folk rodde ut og fant alt ombord som da den blev forlatt: Seilene stod, landternene brant, det var lys i baade kahytt og lugar, ja endog mat stod paa bordet.

Man forsøkte saa aa faa skuten av grunn; men den stod saa fast med akterskibet, at det ikke lykedes. Så blev den avrigget, og alt løst gods landsatt og avhendt. - Straks efter kom en søndenstorm og brøt den sønder og sammen.

"Union Grove" av Kristiansand seilte iland utenfor Aakerøy i september 92. Folkene reddet sig iland. Nogle dage senere blev den fullstendig vrak. Den var ballastet.

Et jernskib "Matilde Deussen" av Hamburg kom i ballast og skulde til Fredrikstad for aa laste. Men uaktet været var siktbart, gikk det galt. Man vendte forsent og støtte paa Bøgslene.

Saa drev fartøiet derfra inn i Kalvøy-skjærene og rendte sig fast paa "Klaaholmen". Dette var om natten til 7. januar 1896.

Kapteinen som var en tysk marineløitnant, var i begynnelsen temmelig misstroisk overfor de folk, som kom ut til dem for aa hjelpe til med bjergning. Men det varte ikke lenge, før han fikk en annen oppfattning.

Utpaa sommeren blev fartøiet lettet av grunnen og tettet og blev saa bukseret til Bergen, hvortil det var innkjøpt, og her blev det da satt i sjødyktig stand igjen.

Bark "Ludvig Holberg" av Sandefjord kom under kysten tett før jul i 1902 og tørnet land antakelig tvers av Ulvøysund. Den blev dog ikke staaende, men hadde faatt betydelig skade, da den straks begynte aa lekke.

Saa laa de utover et stykke og krysset frem og tilbake til de fikk los ombord utpaa dagen.

Nu bar det innover, og det var paa høi tid, ti om ikke rett lenge var det saa fullt av vann at det begynte aa legge over. Man kappet saa storriggen og ankret opp ved Klaaholmen utenfor Aakerøy. Herfra sleptes fartøiet inn til Brekkestø og efterat lekkagen var nogenlunde utbedret, blev det solgt til Lillesand, hvor det ogsaa fik full reparasjon.

Den 18/3.1903 bleste det en orkanaktig storm av syd, desuten var været i høi grad usiktbart paa grunn av regntykke.

En Sandefjordsbark "D.H. Morris", Kapt. Hansen kom fra Fredrikshald med høvellast bestemt til Delagoa Bay. - Stormen førte den inn under kysten, og det blev umulig aa seile sig klar.

Det var da ikke annet aa gjøre enn å bære paa land, om der muligens kunde bli en reddning. - Til alt held traff den paa munningen av Kvaasefjorden, og da fartøiet var kommet et stykke innover, lettnet været, saa holmene blev synlig. Man lot ankeret falle i høide med Brattholmen; men da fartøiet svinget op, tok det grunn paa Svarteskjærbaaen og blev stående til utpaa natten. Ved hjelp av folk fra land og et mindre dampskib blev det tatt av og bragt til ankers paa Dybingen. Herfra blev det slept til Kristiansand, losset og reparert.

Bark "Sidny" kapt. Nilsson, av Gøteborg kom fra London til hjemstedet i ballast. Det var straks før jul i 1903. Den blev av vinn og strømm satt inn mellem grunnene utenfor Ramsøya. Anker blev satt, men da skibet svinget op, blev det av sjøene kastet op paa Tviskjør. Derfra kantret det utover med riggen paa vann. Klokken var da 3 om morgenen.

Mannskapet klamret sig til vantene og krøp op paa skibssiden, hvor de satt og holdt sig i røstjernene.

Ved 7 tiden kom en mann ned til en bukt paa Ramsøyas sørside for å søke efter drivgods. Av den mengde av forskjellig slags som laa og fløt paa bukten, skjønnste han at et forlis var skjedd i nærheten om natten.

Han sprang saa op paa en knaus i nærheten og fikk dermed sett vraket. Saa varskudde han naboene, og de rodde ut til det.

Flere andre skjeker kom til. En av dem rodde til luvart av vraket og kastet en line til dem paa skibssiden, og saa blev en for en halt ombord i skjekten. De andre kom til og tok de reddede efterhvert, for at ikke skjekten skulde fylle i den høie sjø.

Vrakgodset bjergedes iland senere og solgtes ved auksjon. "Sidny" var bygget i Gefle 1872.

Natt til 3. paaskedag 1907 under et forrykende snevær kom propslastet skonnert "Edit" av Langesund østenfra og drev inn mot land. Den tok grunn ved Risholmen utfor Gl. Hellesund. Her har fortøiet kantret, og mannskapet blitt slått overbord. Kapteinens lik var det eneste som blev funnet ilanddrevet dagen efter. De øvriges skjebne er ukjent.

Bjergningskompagniets båt "Neptun" overtok bjergningen av vraket, der nu la med bunnen i været og med rumlasten i. Først blev det tatt inn til Langholmsund en liten havn vest for Gl. Hellesund og senere slept til hjemstedet.

En finsk fullrigger "Mermurus" av Mariehamn kom 3. december 1909 om kvellen bærende langs landet. Man var nok ombord altfor klar over at dette vilde gå galt. Og kl. ½10 støtte fartøiet på Søddeboen utfor Ramsøy.

Da de så hvorledes det bar til gas 2 støt i håndluren, og dette hørtes av en kone på Ramsøy idet hun stod for skorstenen og laget kvellsmat. Peispipen ledet lyden av lurstøtene. Hun varslet sin mann øieblikkelig, og han løp til naboene og sa fra. Da de så kom op på utkiksplassen stod de der og saa da fartøiet støtte.

Været var rolig, men noget tåketykt.

De gjorde nu ikke veien lang til sine robaater. Og efter kort tid var de ute ved vraket.

Ombord i fullriggeren hadde man imidlertid satt to livbåter på vann og den 22 manns besetning var gått i dem og rodd fra vraket. De hadde i befippelsen glemt aa proppe bunnventilene så sjøen stod inn; men kun til en viss høide. Mannskapet kom derved til å sitte i vann tilknes og de skrek til sine nærmende redningsmenn: "Vi synker!"

Bjergerne kastet liner til dem og slepte dem saaledes inn til land i god behold. - Foruten mannskapet var det kommet frem 2 blinnpassasjerer i det kritiske øieblik. De var også med i båtene.

Neste dag rodde man ut til vraket, som fremdeles stod fast på grunn med forskibet, og bjerget tõi og proviant der allerede var adskillig skadet av sjøvann.

Fartøiet var lastet med høvlede bord fra Fredrikstad og bestemt for Melbourne.

Lokalbåtene "Skjold" og "Activ" kom til og forsøkte aa trekke vraket av grunnen.

Det var forbunnet med adskillig fare aa komme under vraket, for fokkemasten var gått loss i skibets bunn og stod derfor og slang frem og tilbake og truet hvert øieblik med aa gaa overbord, hvad ogsaa straks skjedde med et veldig brak, efterpaa at de to båtene ved forenede anstrengelser hadde faatt vraket klar av grunnen.

Foreløbig blev saa vraket ført i havn paa Dybingen, hvor det blev tettet og derefter slept til Kristiansand. Det blev kondemneret.

I begynnelsen av december 1911 strannet en liten hollandsk jernskonnert. "Rival" lastet med flaskebrott paa Store Kaare utfor Ulvøysund.

I fartøiet var 4 mann. - De hadde ligget og drevet fra Skagen uten observasjoner til de fikk Oksø fyr i sikte, men dette trodde de var en fisker.

Da de saa fikk Ramsøysundsfyrene over ett, slapp de ankeret. Men da det var sterk sydost kuling med høi sjø vilde ikke ankeret holde, og fartøiet drev inn paa Kaare.

Nu kastet de blålys som blev iakttatt i Ulvøysund, hvor folk straks kom paa farten. Det var ved 8 tiden.

En av dem løp paa utkikken og så da begge sidelanternene paa fartøiet. Kritian Nilsen het han. Han sprang saa ned og rodde sammen med Nils Olsen ut til vraket. Straks efter kom Jakob Kristiansen og 2 andre i en skjekte. Disse 3 rodde i læ av holmen og bjerget kokken, som av sjøene var kastet over Kaareholmen.

Kristian og Nils rodde lenger ut i høide med vraket, men saa ingen folk. Mens de laa der, gikk riggen overbord og 2 mann som

hadde sittet i den, fulgte med. Begge skjektene var nu derute, men det fallt i Kristian og kammeratens lodd aa bjerge de to - Kapteinen og matrosen - inn i sin baat. - På forespørsel fortalte de at de var 4 mann ialt og at der således var ennda en mann til, men uaktet de rodde omkring, var han ikke å opdage. Han var nemlig blit bjerget av en tredje tilkommet skjekte, hvori der likeledes var 3 mann, som straks rodde tilbake føren de øvrige to skjekter kom tilland. Noget mer og mindre medtatt var de; saaledes hadde matrosen fått et slag, da masten fallt.

Dagen efter reiste de til Kristiansand og videre til hjemlandet. Fartøiet blev liggende til det blev smadret av sjøen.

Den hollandske regjering sendte bjergningsmannskapet en offentlig paaskjønnelse gjennom sin konsul i Kristiansand. Kristian Nilssen og Nils Olsen fikk hver sitt gullur, og hver av de øvrige 6 bjergere medalje med diplom.

Vaaren efter i mars måned strannet en svensk fiskekutter på Kjærringa utenfor Ulvøysund i tett taakevær. En stunn efter da tåken lettet, forlot alle mann vraket i sin baat, og da de blev var Ramsøysundsfyrene, rodde de efter disse og kom i land paa Ramsøy i god behold.

Da man kom til vraket neste dag, lå det kantret med hull i bunnen. Man bjerget hvad man kunde av seil og redskap som var tilgjengelig. - Straks efter kom det stormvær, som malte skroget til pinneved.

Svensk bark "Maury" av Stockholm, lastet med props kom en natt i januar 1916 inn Anneskjærgapet. Da man ombord fikk løkten på Svervikodden ved Ramsøysund, dreiet man op og fartøiet tok grunn i Ramsøybukten. Alt gikk forsåvidt vel, folk og last var i behold. Fartøiet blev slept til Kristiansand og utlosset.

Det blev derefter solgt som lekter.

Motorfartøi "Orion" av Arendal kom en dag i november 1917 styrende langs land, da de var bange for undervannsbåter. Det var pent vær.

Utpaa kvellen gikk skuten paa grunn ved Kjylpeskjærene. Mannskapet synes nu aa ha mistet litt av fatningen sin. Uten å undersøke situasjonen nærmere, satte de livbåten sin på vann og alle 8 mann gikk i den og rodde rett tilhavs. De hadde nemlig sett et lys derute. Det var naturligvis et fartøi og av dette skulde de bli bjerget.

Imidlertid kom Ramsøyfolk til strandingstedet. De hadde nemlig sett hele tildragelsen og var såsnart som mulig gått ut med to makrelskøiter. Den ene av dem fortsatte utover efter båten og fikk dem med tilbake.

Fartøiet hadde støtt ganske lett og var i fritt vanne da bjergerne kom til det. De bemannet det og ankret op straks vestenfor. Roret var ødelagt; men ved peiling av pumpene viste skuten sig aa være tett.

Så bukserte de den inn paa Bjorviken.

Assuranseselskapet overtok så de videre forføininger. Saken om bjergelønn kom tilsisst inn for høiesterett, der tilkjennte bjergerne 20.000 kroner.

Fartøiet var propslastet.

Ishavskutter "Halstein" fra Nordland kom fra østlandet med tre last og rennte på Meholmen s.v. for Ulvøysund en kvell i november 1926. Vinnen var sydlig med taake.

Utpaa natten kom mannskapet 4 mann i sin skjekte inn til Ulvøysund. - Utpaa morgenen fannt man kutteren i drift. Den fløt paa lasten. Man slepte den i havn ved Randvik inne i Kvaasefjorden, og bjergerne blev av sjøretten tilkjennet 3.800 kroner.

En del dampskibe har også gjort havari på kysten, men det er ikke mange.

Juleaften 1868 støtte "Kong Sverre" paa Langboen, som ligger et godt stykke fra land midtveis mellom Ulvøysund og Ramsøy. Loser fra det siste sted kom ut til den og 27 å 28 passasjerer gikk saa fra borde og blev med iland. Fartøiet kom av grunnen ved egen hjelp og gikk inn til Kristiansand.

Om vinteren i første halvdel av 80 årene rennte "Stavanger" i tykk taake paa Fiske utenfor Meholmen.

Dampfløyten der gikk ustanselig, hørtes i Ulvøysund. Man anet da at noget galt var paa ferde derute og flere båter rodde ut. Paa veien møtte man tre livbåter med mannskap og alle passasjerene. Med fartøiet var der intet å gjøre. Det lå halvkantrert opefter grunnen som er nokså bratt. Stedet er sterkt utsatt. - Om natten røk det op en storm av s.o. og neste morgen var "Stavanger" forsvunnet i dypet.

"Fiskeren" var en større lastedamper paa kysten visstnok i rute mellom Oslo og Bergen.

Den gikk iland en mørk og stormfull vinternatt paa Tronderøholmen østenom Gl. Hellesund, og blev totalt vrak. En del av dens last der bestod av stykkgoods, blev bjerget. Mannskapet likeså.

Lastedamper "Bjørn" av Drammen kom en natt i juli måned paa reis med kull fra England til Oslo for nær Søre Flåget utenfor Ramsøy og tok grunn. Flagene nordre- mellom - og søre - er tre undervannsgrunner.

Flere dampskibe kom, det ene efter det annet og skulde forsøke aa trekke baaten av grunnen, men for gjeves. - Saa forsøkte man å lette den ved å losse en del av lasten, men heller ikke det hjalp videre. Båtens mannskap gikk den følgende natt i land paa Ramsøy, da man ikke følte sig trygg ombord.

Om natten blev det ruskvær med høit vanne og neste dags morgen laa båten oppsvinget for ankerne klar av grunnen. Roret hadde den slaatt fra sig.

Saa slepte "Activ" den til Kristiansand hvor den blev istandsatt. - Det var omkr. år 1900.

Senere rendte en Bergensbaat "Albert" på grunn utfor Tronderøen. Den var lastet med gatesten. Da man hadde lempet en del av lasten overbord, kom båten klar og fortsatte reisen.

"Halandia" var en svensk lastebaot. Den kom en natt midtvinters under et overhendig vær for nær land og gikk paa grunn ute ved Kalvøyskjærene.

Dampskibsfløyten lød ut i stormnatten og paa Aakerøy hørte man nødsignalet. - En gammel fisker sa med sig selv: "Det er nok ikke hverken raad eller redning i dette veir."

I et annet hus hørtes signalet likeledes av to gamle, mann og kone, og de lå der med angst i sinn for at deres voksne sønner skulde vaakne og faa høre det, for saa visste de guttene deres vilde gjøre sig klar til aa gaa ut. Efter alt å dømme kunde det bli deres siste ferd i slik et Herrens vær.

Men guttene vaaknet og besluttet sig straks til aa ta avsted trods alt. - De var heldige, kom i sine skjelter ned til vraket og fikk reddet hele mannskapet over på en liten holme, hvorfra de blev hentet i grålysningen neste dag av en mann som kom ut i læ av Kalvøy.

Han hadde ogsaa hørt fløyten om natten og anet uråd. - Alt gikk saaledes godt allikevel. Mot og dristighet kan være nødvendig saa mangen gang når stordaad skal øves.

Fartøiet blev totalt vrak, men lasten, som bestod av planker, blev bjerget op paa holmene derute, og i mars samme år 1920 blev lasten og skibsinventar solgt ved offentlig auksjon i løpet ca. 2 dage.

--- o ---

For mange mange år siden fikk Ulvøysundsfolk lov til aa gravlegge et fremmed skibsmannskap, der var funnet ilanddrevet derute, paa en liten slette paa yttre Ulvøy. -

Tuene var lenge synlige men utslettedes efterhånd som tiden gikk. Nu er plassen bebygget, men under gravningsarbeidet for husmuren støtte man paa flere skjeletter. De blev tatt op og nedlagt igjen paa et annet sted.

En bukt som støter til fra øyas utside, kalles den dag idag Kjøregarsholla (Kirkegårdsholla).

--- o ---

H Ø V Å G - G Å R D E R

G.nr. 4 ØSTRE DALENE.

ØSTRE VALLESVÆR.

At en bygd kan ha to ja tre gaarder av samme navn, er ingenlunde nogen skjeldenhet. For aa undgaa forveksling er regelen den at der til navnet er tilføiet et ord der angir i hvilken retning den ene gaard ligger for den anden, eller det betegner det indbyrdes størrelsesforhold mellem dem.

Ogsaa her i Høvaag forekommer disse dobbeltnavn paa gaarder.

Østre Dalene er bygdens østligste gaardsbruk, og dernest kommer Østre Vallesvær, og de ligger jorde i jorde med hverandre.

Fra Blindeleia gaar Østre Vallesværfjorden i omtrent nordlig retning indover til Dalene og Ø.V.

Fra fjordens bund hever landet sig ganske svakt og snevres litt efter litt ind av høie og bratte aaser paa øst- og vestsiden til et trangt dalføre, der paa flere steder er saa smalt at det kun levner plads for en elv og bygdens gjennomgangsvei.

Elven har sit utspring i Gladstadvand, og ved sydenden av dette, gaar dalføret i nordøstlig retning forbi Gladstad opover til Kornbrekke.

Vallesværelven har et ikke ubetydelig nedslagsdistrikt, og har gjennom generasjoner været benyttet som transportmiddel for trælaster ned til sjøen og likeledes til drift av sag- og møllebruk, samt et garveri der har været i gang i senere år.

I Bjorvika som gaar like ind til Dalene har været stabbelplass for skogsprodukter, og her har Danmarksfarerne tat ind last for Danmark og losset igjen efter vel endt reis, hvad de hadde tilbyttet sig av varer derover. Korn- og fedeverer var det almindelige.

Danmarksfarten er nu betydelig indskrenket i forhold til tidligere dage.

Vallesvær mølle besørget i lange tider, formaling av korn, baade for de bønder som bodde i trakterne rundt om, og for øboerne, der før i tiden kjøpte helt korn og lod male til husbehov.

Dalene ligger nærmest sjøen. Til denne gaard hører der bl.a. et lite trangt dalføre som gaar i østlig retning fra fjorden. Et bækkeseg kommer ned igjennem der.

Uaktet denne dalen er bare som en utmark, gaar det an å paavise gamle aaker reiner og murrester. Men ingen kjender stedets saga.

Paa Dalenes grund nærmere fjorden blev for en del aar siden fundet en øks av flint. Den laa i en myr som var under dyrkning. Denne steinøks er opbevaret av finneren.

Ved årshundreskiftet bodde en mand som hed Kristen Andersen paa Østre Vallesvær. Hans hustru hed Anne Marie. Hun var fra Grisøi i V.Moland.

Kristen var en anseed og dygtig mand. Han var medlem av stortinget i slutten av tyveaarene, og han døde omkring 1833, - 44 aar gammel.

Hans hustru var, som sagt, fra Grisøia. Det er ei lita øi i Blindeleia.

Her stod i ældre dage et gammelt hus, med dobbel høgd paa forsidene ut mot vandet, men lavt paa baksiden, som saa ofte ellers skik var.

Her i dette huset var gjestgiveri, Eierens - Anne Maries far - var skipper og seilte gjerne paa Holland i sommermaanederne. Der kjøbte han møbler, som han førte hjem og anbragte i sit gjestgiveri.

En lænestol er opbevart og eies av hans datters sønnesøn.

Likeledes er der i dennes eie en sølvskål av vakkert arbeide med inngravet aarstal 1674 og E.T.D.

Den skal være brukt som drikkekar (punch øse).

Han fortalte at mens hans far levde kom der en dag en omreisende "skattegraver" og vilde kjøpe skaalen, og han bød gubben 5 kr. for den. "Nei", sa den gamle. - Inden han gik bød han 25 kr., men forgjæves. En tid efter kom den samme fyren igjen, og da bød han 50 kr. "Du faar den ikke for 50 x 50 kroner", sa han. "Hvis jeg manglet mat, og ikke saa mig nogen utvei, saa kunde det hende at jeg lod den gaa".

Paa Grisøia drev man desuden med brendevinsbrending og grisavl.

En vinter det var svært kaldt, avla skrubben et besøk derute. Det gik mindre heldig for den, tid den traf en voksen raane, som rev op maven paa skrubben med sine krumme støttenner.

En bror av Anne Marie bosadde sig i Bergen, hvorfra han førde skib i flere aar. Hans søn Jan var likeledes skibsfører og blev gift med en engelsk dame hvis navn var Campbell.

Deres søn Campbell Andersen er fabrikeier i Bergen.

I 1825 flyttet Kristen Andersen den ene halvdel av vaaningshuset fra Vallesvær til Jorde, som ligger mellem Vallesvær og Dalene.

Her bosatte han sig. Paa denne eiendom fødte han 1 hest og 5 kuer.

Udenfor huset, mellem dette og elven, laa der en sandhaug som var saa høi at den tok vekk utsikten fra vinduene.

Denne haugen fik Kristen fjernet, og det gjorde han paa den måde at han la render fra en foss i elva i en sving bortom sandhaugen. Sanden blev saa skuffet op i disse, og vandet tok den med sig, indtil der ikke var mer tilbake av hele haugen.

Sønnen, Anders Kristensen, overtok gården etter sin far.

Anders var en dyktig gårdbruker. Han forandret og rettet elveleiet, saa vannet fikk et like løp forbi gaarden hans. Det gamle leiet fylte han igjen med leire og jord, så det ble dyrkbart, og nytt land ble brutt, så han om ikke rett lang tid kunne teile hest og 7 kyr paa baasen.

Hver sommer hadde han gjerne 2-3 vestlendinger i arbeide paa sin gaard, sysselsatt vesentlig med nydyrking.

Han ryddet opp langs aasen paa østkanten av Jorde, og fikk en

vakker slette som bredde seg på alle sider av husene. På et sted hvor han holdt på å bryte opp nytt under en bratt fjellvegg, fant en av sønnene hans en dag en øks og et spyd på $\frac{1}{2}$ meters lengde. Øksen var på lag som de gamle stridsøkser.

Av Kristen Andersens og Anne Maries øvrige barn kan nevnes Johanne som først var gift med en styrmann, Anders Abrahamsen.

Han ble slått overbord. Enken ble senere gift med Daniel Flak (Flack). Han var en tid kjøpmann i Kr.sand. Så kjøpte han gården Flak i Birkenes og drev den og et sagbruk.

Da flommen rev sagbruket vekk for ham, solgte han gården og nedsatte seg som kjøpmann i Lillesand.

En annen datter som het Marie, var først gift med Ommund Jørgensen Ekeland, V. Moland. Etter hans død ble hun gift annen gang med Anen Kristensen.

Maren ble gift på Røsnes, og Marte reiste til Amerika, hvor hun ble gift med en rik maskinfabrikant, Thomsen. Anders' barn var Kristen og Gustav. Den siste bosatte seg i Durban.

" " " " "

Den gjenstående halvdel av det hus hvori Kristen Andersen bodde på Ø.V. eides av en gammel mann som het Lars.

Lars hadde 2 sønner, Tellef, som var eldst, og Tobias.

Tellef var Danmarksskipper. Han rev det gamle hus og satte opp et nytt på tomten. Tett ved sto der et gammelt hus til. Det hadde altså vært en grend fra gammel tid. Eierne av dette hus het Per.

Kollgarhaugen er navnet på en gård like nord for Ø.V. Her bygde Osul, gift med Kristen Andersens søster, Karen. De hadde sønnene Tobias, Anders og Knut. De to siste var Danmarksskipperne. Knut bygde seg hus på Østre Vallesverd.

I Østre Dalene bodde langt tilbake en enke som benevnes Madam Hellenes. Selvsagt har hun, eller kanskje hennes mann, vært høyere på strå enn folk flest, for man var sparsom med titler i den tid.

Madam Hellenes's ettermann i Dalene het Gunder Davidsen, som visstnok var kommet fra Hellevik, hvor han iallfall hadde slektninger.

Bjørnen var nærgående den gang. For å hindre den i å gjøre anfall på kuene i fjøset, hadde man skyteskår i veggen på stuebygningen, og herfra ble det da holdt utkikk etter den nattlige røver.

Ole Aslaksen avløste Gunder Davidsen som eier av Dalene. - Ole hadde i sine yngre dager vært gullgraver i Kalifornia. Han eide en revolver som han hadde hatt med seg hjem. Om denne pleide han si: "Den har reddet mitt liv flere ganger". Han hadde også ord for å være en sikker skytter.

Etter en tids forløp ble Ole Aslaksen Dalene og Tellef Larsen, Ø. Vallesvær enige om å makeskifte eiendommen, hvilket også skjedde.

Gamle Per Vallesvær ga seg i follaug til Isak Rasmussen fra Gladstad.

Til forskjellige tider er det frasolgt disse gårder småstykker som de nye eiere har dyrket opp og bygget hus på.

Holvika, Sandvika, Holmen og "Blåsenborg" er navn på slike små bustader.

I Holvika skal ha stått et riktig eldgammelt hus som bare besto av stue og kjøkken.

På en holme i fjorden bodde en jakteskipper som selv bygde sin jakt.

På en fjellknaus i elva ble det også bygd et lite hus av en som het Osulv Ånensen. Hans kones søster, som bodde hos dem, hadde epilepsi. Under et slikt anfall stupte hun i elva og druknet.

STEINDAL - TRØE

g.nr.5-6 g.nr.7.

Disse to gårdene skal opprinnelig har tilhørt Fleseid som seterbruk. Trøe - Butrøe - er en gammel benevnelse og bruktes om det sted hvor bufeet samlet seg.

Den letteste og mest naturlige forbindelse mellom Fleseid og Trøe i gammel tid var sjøveien - et lunt løp utenfra Fleseid fører forbi Vieheia og inn gjennom fjorden, som kranses av høye åser.

Steindalsfjorden sa man i gamle dager - Vallesværfjorden sier man mest nå.

Kanskje begge navn har like berettigelse, for fjorden viser deg inn til både Steindal og Vallesvær. Men den som kommer utenfra, fra Leia der ute ved Fleseid, og vil til Steindal, følge østsiden et stykke innover og legger til land i Trøestranden.

Det har nok vært den gamle veien man kom med båt, for der er "Båderøysa" - et kjent og brukt navn den dag i dag.

Her landet man og fortøyet sine farkoster, og herfra for man så tilbake igjen til hovedbruket der ute med de varer som seterbruket gav. Fjorden var støls-vei, - visstnok både for folk og bufe.

"Båderøysa" er ikke noen landingsplass nå lenger, for den ligger langt opp fra sjøkanten der man pleier lande med båt nå. Men derfor kan likefullt Båderøysa ha tjent som landingsplass i tidligere tid. Strandlinjer, fosilier, skjellbanker, oldfunn av skipslevninger osv. er alt sammen sikre beviser for at sjøen rakk lenger opp på land enn som den nå gjør.

Geologene mener at landet har hevet seg på disse kanter av kloden.

Lenger fram i tiden kom rydningsmenn med sine redskaper og gjorde marken der inne på Trøe og Steindal til grøderikt land - seter ble gård. Folk og bufe flyttet ikke lenger.

I døren på et gammelt stabbur på Vestre Steindal står der innhugget to årstall, et oppe, nemlig 1614 og et nede 1096. Stabburet skal ha vært flyttet et par ganger. Kunne helst være tilbøyelig til å tro det siste årstall skulle være ment 1696.

I steinen foran samme stabbur er hugget inn både tall og bokstaver, men de er halvvegs utslitt og kan derfor vanskelig leses med sikkerhet.

Hvor mange gårdsbruk der var på Steindal ved reformasjonens begynnelse, kan ikke sikkert sies her, men man påstår at der skulle være flere - muligens 4.

I den katolske tid eiedes det østlige gårdsbruk av to søstre som døde i ugift stand. Før sin død bestemte de at gården deres skulle bli kirkens gods - det var deres sjelebod - men skogen skulle være utenfor, slik at den som heretter kom til å sitte som bruker på denne gård, fikk skatt å svare til kirken som dennes bygselsmann eller leilending. Men hva han brukte av gårdens skog til brensel eller byggevirke, behøvde han altså ikke å stå hverken kirke eller andre til ansvar for. Skogen var han altså til en viss grad rådig over selv.

Kirkens inntekt av dette gårdsbruket er så ved reformasjonens innførelse etter all sansynlighet, gått over til staten eller kronen, som det het den gang. Fra å være et u d e l t kirkegods gikk det over til å bli både kron- og kirkegods, idet kirken beholdt en fast årlig avgift, som tilfalt sognepresten.

Dette gårdsbruk ble senere delt i to gårdsbruk, østre og vestre Steindal, eller Eige vold og Haumålkleiv.

Vestre Steindal har i mange slektledd bestått av 3 gårdsbruk, hvis husbygninger har stått slik at de utgjorde en g r e n d.

I slutningen av det 18. årh. het eierne av denne grend Jakob Olsen, som var lensmann, Baard Tellefsen og enke Anne Hermansen, hvem også det ovenfor omtalte stabbur tilhørte.

Bård Tellefsen døde omkring 1800 og etterlot seg enke Asjer Anonsdatter, og 3 barn: En sønn, Tellef, der ble eier av et gårdsbruk på Ve i Topdal, og 2 døtre, Karen og Marte. Den første ble gift på Kjellingland i V. Moland, og den siste på Mollestad i Birkenes.

Straks etter Bård var død kom Anders Nilsen Storehei i V. Moland til Asjer som gårdsgutt. Anders ble senere gift med Asjer, som døde etter få års ekteskap. Deres ekteskap var barnløst.

Hans nabo, nemlig enken Anne Hermansen, påstod seg å være eier av et fjell som lå like inn på Anders' hus.

På dette fjeld lot hun så oppføre en mindre uthusbygning som på samme tid tok utsikten vekk fra vinduene hans og var i det hele tatt i veien for ham.

Da hun ikke var villig til å fjerne det, fordi hun mente det sto på hennes egen grunn, ble Anders nødt til å søke rettens hjelp.

Han tok ut stevning til forlikskommisjon den 8. oktober 1806.

Partene ble forlikt på det vilkår at Anne skulle fjerne bygningen.

Dette ble imidlertid ikke gjort. Anders var tålmodig og ventet, men forgjeves.

Til sist så han seg ingen annen råd enn å ta saken opp igjen. Den 23. mai 1817 oppsatte han en skrivelse som av lensmannen ble forkynt Anne den 25. mai.

Skrivelsen gikk ut på at hvis motparten ikke ville holde seg forliket etterrettelig, skulle en åstedsrett nedsettes, likesom han påsto seg fri for utgifter i sakens anledning.

Det kom visstnok ikke til saksanlegg med rettslig avgjørelse, men enkens laugverge avgjorde saken i mindelighet med Anders. Bygningen ble fjernet, så både fjellet og utsikten ble fri, og Anders fikk uhindret rådighet over sitt eget tun.

I 1820 kjøpte han gården av sin forgjengers arvinger (stedbarna) for 200 spd. Det var 2 $\frac{3}{5}$ kalvskinn dessuten $\frac{1}{2}$ kalvskinn i Bjørvik. Senere ble han leilending av Nordre Steindal (Haumålkleiv)

som han fikk seg tilskjøttet i 1835.

Skjøtte på denne eiendom ble utstedt 12. juni, til *l e i l e n d i n g* Anders Nielsen, som nå i følge kongelig appropasjon fikk *s e l v e i e r*-rett til det benefiserede bruk på 4 kalvskinn i gården Stendal for en kjøpesum av 130 spd., hvorefter gården rettelig skal tilhøre ham og arvinger. "Dog skal det for bestandig utredes i årlig jordavgift 7 1/4 skjeppe bygg, eller pengers verdi, i følge middeltall av de siste 10 års kapitalrakst.

Jordavgiften ble hvert år betalt til sognepresten i Vestre Mo-land, inntil Høvåg ble eget prestegjeld. Etter den tid ble avgiften betalt til sognepresten i Høvåg.

Da Anders var blitt enkemann, fikk han en husholderske. Hun het Sara Severine og var fra Gamle Hellesund.

Gamle Hellesund er skipshavn i likhet med så mange andre ute ved kysten. Uthavnene er de også kalt, og har fra Arilds tid vært tilfluktssted for havets ferdamenn, når det ble for "bårut" og u-trygt for dem utenfor skjergården.

Her inn samles da fartøyer fra de forskjellige land. Og her ble de liggende til uveret ga seg og vinden ble føyelig.

Mellom de fastboende og de fremmede var det alltid god forståelse. Sjøguttene søkte gjerne selskap med stedets ungdom, både helg og hverdager, og iblant ble der knyttet forbindelser for hele livet.

Det var tilfelle med Lars Kristian Nielsen fra Høyer, en liten havneby på vestkysten av Slesvig.

Han kom med fartøy inn til Gl.Hellesund og her møtte han sin skjebne i en av havnens døtre.

Lars ble etter sitt bryllup boende i Hellesund og seilte som Danmarks-farer med en tjalk.

Atskillig år gikk. Høstreisen et år hjem fra Danmark ble hans siste. Skagerak tok skip og mannskap i sin våte grav.

Om Lars etterlot seg flere barn vites ikke, men datteren, Sara kom som sagt, til Anders Steindal for å styre huset.

En tid etter ble hun hans hustru. De hadde i sitt ekteskap 4 sønner og 1 datter og gården er fremdeles i ættens eie.

T r ø e har ikke vært *g r e n d*, men er fra først av bortbyggslet parsellvis. Så er disse bygselbruk etterhvert blitt selveierbruk og med *s p r e d t* beliggenhet.

Knut Larson Trøe opprettet den 7. oktober 1801 et testament. Han ble gift med Johanne Sørensdatter, som var enke.

Etter første ekteskap hadde hun to døtre. - Da Knut Larson altså selv ingen livsarvinger hadde, innsetter han derfor sin hustru til universalarving, og hvis hun dør før Knut, skal hennes gjenlevende døtre inntre som arvinger med samme rett til boet som deres mor var tilstått.

F L E S E I D O G H E L L E V I K
G.nr. 55 g.nr. 10

Fleseid eller Flesje skal være en overmåte gammel gård - en av de eldste i bygden. Den har en heldig beliggenhet på et nes med Blindleia på sørkanten og Steindals- og Vestre Vallesverfjorden på nordkanten. Lune og gode havneforhold for båter og småfartøyer og lettvinnt adkomst herfra til gårds.

Her har sjøbruk og gårdsbruk kanskje mer enn på noe annet sted vært hinannen jevnbyrdige.

Danmarksfarere har der gjerne vært bosatt på Fleseid. Det hører ikke så ganske små skogvidder til gården, så mangen ladning trelast er hogget her gjennom tidene, og på Steindal og Vestre Vallesver, hvor det er og har vært sagbruk og trelastutførsel, var det lett å få Danmarkslast.

Hellevik ligger et stykke innenfor Fleseid i Vestre Vallesverfjorden.

Der bodde i førstningen av 18. årh., en mann som het Anders Samuelsen. Han døde visstnok i 1745, og etterlot seg 4 barn. Samuel, Søfren, Ole og Helje.

Samuel fikk gården etter faren. Søfren ble gift og bosatte seg på Fleseid. Helje ble gift med Børre Tellefsen, Ytre Årsnes, og Ole, som var den yngste, ble foreløpig på Hellevik.

Etter en del års forløp døde Samuel og etterlot seg sønnene Samuel og Anders, hvis verge var Povel Andersen Høvvåg.

Søfren Andersen Fleseid døde i yngre alder, - alle barn var umyndige, sønnen Ole og døtrene Sara og Mette Marie. Vergen for Ole het Nils Olsen Vesterhus og for døtrene var vergene henholdsvis Nils Pedersen, V. Vallesver og Simen Hansen Blegsund (Bliksund).

Søfren Andersen hadde pantsatt sitt bruk i Fleseid til faren, og ved dennes død oppsto det tvistemål mellom ham og svogeren Børre Tellefsen, Ytre Årsnes, om et pengebeløp på 8 rdl. 1 mrk. 5 sk.

Stevning ble uttatt av Børre samme år svigerfaren var død, altså i 1745.

Om denne rettssak og dens utfall er nærmere fortalt i min artikkel om Ytre Årsnes, hvorfor den forbigås her.

"" ""

Av en del dokumenter som beror på Fleseid anføres en del transaksjoner vedkommende denne gård:

Thore Ommundsen Tronderøen het en mann som eide et skogstykke på Fleseid. Da han døde, ble skogstykket solgt ved offentlig auksjon den 14. des. 1784 til Tomas Olsen Fleseid for 271 rdl. 1 mark og 22 sk. Nils Gammelsen, V. Øresland, var partmann i dette skogkjøp med en halvdel. Han eide dessuten et gårdsbruk i Fleseid på 9 kalvsk.

Dette bruk solgte han så den 17. mars 1785 til Tomas Olsen og Ole Hansen Hellevik for 899 rdl.

Så solgte disse gården igjen den 3. mars 1798 til Tønnes Børresen, V. Vallesver. Men Ole Hellevik forbeholdt seg et skogstykke mellom Hellevik og Holte.

Den 29. mai 1799 solgte Sven Ommundsen sitt bruk i Fleseid stort 9 kalvsk., for 715 rdl. Kjøperne var Hans Anensen, Tønnes Gundersen Fleseid, og Tønnes Børgesen, V. Vallesver.

Sven hadde vært eier av bruket bare i 4 år.

Ole Hellevik og Tønnes Børgesen hadde ord for å være bygdens rikeste menn. Ja, det skulle nok være en til som hamlet opp med de.

Ole Hellevik hadde tilgode 300 rdl. av en enke som gikk under navn av Gamle-Malene. Men da pengeverdien falt ned betalte hun sin gjeld med en ku.

"Sølvskatten" ble også temmelig drøy for Oles vedkommende, da den kom.

Tønnes Børgesen hadde giftet seg til gård og grunn på V. Vallesver, men etter noen års forløp flyttet han derfra da han kjøpte gård på Fleseid. Hans kone het Karen Marie.

Tønnes hadde en bror som seilte til sjøs i en del år, inntil han slo seg ned i Amsterdam som skipshandler. Forretningen var lønnsom, og etter noen års forløp satt han i stor grossistforretning.

Han var hjemme på besøk hos bror sin flere ganger.

En gang sendte han broren et stueur. Dette er av den gamle kjerte type som er utstyrt med smalt og høyt skap som når fra golv til tak, utskåret og dekorert og er aldeles storartet.

Det skulle være bestilt av grosserereren til Tønnes, for hans initialer er utskåret i skapet. Der står T.V.B. 1783.

Uret har gått i arv og er nu i sønnesønnens eie på Fleseid-Rønningen.

I sammes eie er dessuten en vakkert utskåren manglefjel med årstallet 1732 og et sølvkrus som bærer året 1747.

Tønnes var en akkurat mann som holdt orden og skikk på sine ting.

Regnskapsførere den tid var visstnok ikke hver manns sak, for såvidt som det er det nu, men at ikke Tønnes Børgesen var fremmed for det, viser følgende:

"Notice".

Over det paa det av mig beboede brug i gaarden Fleseid fra den tid jeg samme tiltraadte i marty 1798 gjorde bekostning:

Opsadt Een løe og Et Faare Creaturehuus med 5 Tylft. Tømmer fra 19 - 24 fod a 2 spd. - 10 spd. 2 hundre Bord til taage og Klødning - 8 spd. 800 Tagsten a 2 spd. - 16 spd. Til Klødning 600 Enkel Nagler 1 mrk. 4 sk. - 1 spd. 3 mrk. Til Klødning 400 Dobbelt do. 1 mrk. 12 sk - 1 spd. 2 mrk. 4 Tylfter Lægter a 1 mrk. 8 sk. - 1 spd. 1 mrk. 8 sk 3 Døre med Bord, Arbeyds Løn og Jern Beslag - 2 spd. 2 mrk. Arbeyds Løn paa Huusene med Klæde og Bygning - 11 spd. Til Taage paa Badstuer 2 Byrer Næver a 36 sk. 3 mrk. Honer 2 Tylfter - 16 sk. Til Bus 3 m Bord 18 sk. Arbeydsløn i 2 dage a 2 mrk. 4 sk. 1 spd. 8 sk. Til Skiu- let over Møddingen, 2 Tylfter honer 2 Tylfter at Klæe Øst Væggen med - 1 mrk. 8 sk. Arbeydsløn 1 mrk. 8 sk. Paa Vaaningshuusene 5 st. 16 fods Bord a 1 mrk - 1 spd. 1 mrk. Arbeydsløn i 1½ dage a 2 mrk. 8 sk. - 3 mrk. 12 sk. Vindskier og Vasskinner 1 Tylft med Bord. - 3 mrk. Arbeydsløn i 2 dage a 2 mrk. 8 sk. - 1 spd. 16 sk. 3 fj. Tiære a 5 mrk. - 3 spd. 3 mrk. 16 sk.

Omtrent et par kilometer østenom Kjøstveit ligger Holte på sør siden av Holtsvannet.

Dette har avløp til Vestre Vallesværfjorden. Da Holtegården ligger langt fra sjøen, har heller ikke opsitterne der hatt for sedvane å drive noget slags sjøbruk.

I sidste halvdel av 1700 tallet bodde der på Holte en mann som het Jakob og hans kone Anne.

De hadde en datter Engel Marie - vistnok deres eneste barn.

På Stutheid, Justøy i V.Moland, var det 3 brødre som alle bosatte sig i Høvåg. Det var Nils Andersen som blev gift i Stenersnes Karl Andersen, der bosatte sig på Ytre Tronderøy og Sven Andersen som blev gift med Engel Marie på Holte.

Sven var sjømann, som brødrene, og i flere år seilte han som skibsfører.

Han var voksen kar da krigen brøt ut i 1807. Samme år blev han tatt til fange av engelskmennene, og han satt som fange i engelsk prison til krigen sluttet 1814 - altså i hele 7 år.

Det var en begavet mann. Han var utlært navigatør og lærte sin fangekamerater navigasjon. Lønningen han fikk for sin undervisning, bestod i mat og øl. Det var nok for det meste så at det var smalhans med levemåten blant de norske fanger derover.

"Så kom 1814 med fred. De norske fanger og -" Sven Andersen med kom hjem igjen.

En tid efter blev han gift med Engel Marie på Holte og bosatte sig der.

Men han sluttet ikke sjøen. Han vedblev å seile i mange år enn da. Således fór han meget på Middelhavet. En gang han var i Ægypten fikk han anledning til å avlegge "Josefs Kornlader" et besøk. Da de vistnok var adskillig skumle innvendig, forlangte han lys, så han kunde få ta de ærværdige stabbur i grundig øiesyn.

Straks efter at hans hustru døde, sluttet han sjøen og la op for godt.

Men et slags sjøfartsliv blev det også for ham på landjora, for han satte i gang med navigasjonsskole på Holte. Og det holdt han på med i flere år hver vinter. Alle elevene hadde fullt ophold i hans store og rummelige hus. Datteren Elevine var husmor.

Da hun giftet sig og flyttet hjemmefra, sluttet Sven med skolen

En av sønnene hans overtok den og drev den på samme sted i flere år.

På denne gård er et vakkert haveanlegg. En mengde store frukttrær er plantet i et lunt bakkeheld nedenfor og på sydsiden av huset. Dette står på en noget høi bakke, der er avsluttet med en høi solid gråstensmur. Og så er hele bakken fra murkanten til husveggen avplaneret og beplantet serlig med prydtreer. Det hele kompleks vidner om godt skjøn; men det er anlagt av fagmann.

Jeg kan godt tenke mig at det i sin tid, når alt var velstelt, ga et herskabelig inntrykk, på samme tid som det var enestående i sitt slags her i bygden.

Sven Holte døde 1874 over 90 år gammel.

Sven og Engel Marie hadde mange barn. Sønnene var Anders, Jakob Gregers, Jan, Andreas og Kristian, og døtre Ingeborg og Elevine.

Anders var eldst. Han var sjømann, og seilte i flere år som skibsfører bl.a. for et rederi i Stavanger, hvor også hans familie i den tid var bosatt. Senere flyttet de tilbake til Holte og overtok gården. Han var med og opprettet Høvåg Sparebank i 1863.

Hans hustru het Marte Andrea.

Jakob Svensen ble skibsfører. Han hadde en skonnert som han seilte med om sommeren. Da hans far sluttet navigasjonsskolen, overtok han den og drev den på Holte i flere år. Så flyttet han til Bershaven ved Lillesand, hvor han fortsatte med styrmannsskole til han ble lodsoldermand og bosatte sig på Rosenberg. Han var en av Nedenesrepresentantene på stortinget i 70 årene.

Jakob var gift med Berte Omland.

Gregers var også skibsfører som Jakob. Han døde ugift.

Jan Evensen bodde på et lite gårdsbruk på Kvannes, hvor han var gift med Tomine Tønnesdatter. Han var styrmann og døde i forholdsvis ung alder.

Andreas Evensen reiste til Amerika da han var 14 år gammel. Hans bror Kristian reiste også til Amerika, hvor de begge døde.

Ingeborg ble gift med kjøpmann Bakke i Lillesand. Etter nogen tids forløp drog de til Amerika, hvor de kjøpte stor farm i en av Innlandsstatene. - Da Bakke døde, giftet Ingeborg sig igjen med en tysker.

Elevine styrte, som før šakt, for sin far. Så ble hun gift med Abraham Olsen Kjøstvedt.

På Holte var der to bruk i sin tid, hvorav det ene tilhørte omtalte familie. - Det annet eiedes av Anders Abrahamsen.

Han hadde to barn, en søn som het Abraham og en datter Maren.

Abraham ble på farsgården og Maren ble gift med Kristen Jensen på Isefjer.

K J Ø S T V E I T

g.nr. 13.

I gamle dage skrev man Kiøstveit, senere Kiøstved - et sammensat ord av kjønn (tjønn) og tveit d.v.s. en nyrydning. Det skal altså bety så meget som "nyrydningen ved tjønna eller tjønnene", for her er to slike innen gårdens grense.

Kjøstveit (skrives også Kjøstvedt) er gammel bustad, for her forekommer både gravhauge og bautastein.

På sydvestkanten av gården stikker Kjøstveitkilen - en arm av Isefjærfjorden - sig inn. Og like ved bunden av denne grunde kil er det at levningene fra lengst svundne tider finnes.

Som jeg tidligere har berørt, går bygdens hovedvei forbi her, og under arbeidet med denne blev en skibshaug ødelagt, men en annen sådan er tilsynelatende uskadt.

Eldre folk på Kjøstveit forteller at der blev funnet jernklink - nagler og stykker av ekeplanker. Og en gang blev der funnet et tveegget spyd på $\frac{1}{2}$ meters lengde.

Litt lenger oppe i bakken ligger 3 hauger i rad vendt mot kilen. 2 av disse har iallfall sin bauta, for ved den ene står en slik fremdeles opreist, mens haugen ved siden av har sin liggende på jorden.

I toppen på hver av disse to hauger sees tydelig rester av et stenkammer, hvis overdekke er fjernet. Det jordlag og den stenhelle som oprindelig dekket stenkammeret er borte, og det åpne, tomme kammer er alt hvad der er tilbake i haugens topp.

Den tredje haug synes å være ganske urørt.

oooo

På en bakke midt i gården med godt utsyn til alle kanter lå eierens hus fra gammel tid. - En stor tømmerbygning tjærebredd og lav på mur som sedvane var. Og med de forskjellige slags uthus rundt om.

Her bodde Kjøstveit-gårdens eneste eier og odelsbonde. Tore het han.

Så kommer der et tildekket avsnitt i slegtstavlen inntil omkr. 1650-60. Da het eieren Osmund Torstensøn. Han eide ikke alene hele Kjøstveit, men desuten plassene Kalland og Moen.

Omtrent 1690 delte Osmund eiendommen mellom sine tre sønner.

Torsten fikk vestre del av Kjøstveit, Kristen den østre del, og Ommund blev tildelt Kalland, som ligger i n.v. fra Kjøstveit og nærmere Isefjerfjorden.

Likesom vi her treffer navnene Osmund og Torstein, så skal, ifølge utsagn av de gamle innen slekten, navnene ha skiftet på Kjøstveit-gårdens eiere langt tilbake i tiden.

I 1742 solgte Torsten sit bruk i vestre Kjøstveit til sin svigersøn Ole Pedersen, Vestre Vallesvær, som var gift med Torstens eneste barn, datteren Ingeborg.

Ole Pedersen var en foregangsmann på jordbrukets område.

Ved nydyrking og utbedring av sin eiendom drev han det til å få hest og 14 kjøer - samt en del sauer.

Det var gjerne en ufravikelig regel, at den besetning som far og farfar hadde hatt på gården, måtte også sønnen holde. Kunde han derimot øke besetningens antal, f.eks. ved nydyrking, var det bra, og ham til ære.

Ole øket sin besetning betydelig. Han senket vannstanden i ei tjønn, som lå i innmarken hans. Men utløpet passerte fjell, der måtte fjernes.

Det fikk han gjort på den måte at han anla et stort bål på fjellet, og når bålet var nedbrent, var fjeldet så medtatt av varmen, at han kunde fjerne adskillig ved hjelp av spet og slegge.

Slik holdt Ole på til han var kommet så dypt ned som han ønsket. Vannet i tjønna sank betydelig, og nytt dyrkbart land økte gårdens størrelse.

Et stykke utmark som kalles "Slåtta", ble ryddet og dyrket av Ole. Men første året han hadde tilsådd dette nyland med havre, fikk han fri høstningsmann i skikkelse av en bjønn, der åt op og tasset ned hele havreåkeren for ham.

Stykket ligger langt fra husene under en skogli. Derfor har bamse følt sig trygg her, kan en vite. Kanskje det også bare har været en såkalt "Maurtasse" av en bjønn, denne havretjuen.

Utslåtter var almindelig den gang, og senere også: Det var ikke ventende at gårdene var såpass opdyrkede at der kunde fores med voll-

høi på hele besetningen. Nulevende folk minnes 3 skogløper i Kjøstveits utmark.

Ole og Ingeborg hadde to døtre, Marte og Torborg.

Marte blev gift med Abraham Tønnesen fra Vestre Vallesvær. De overtok Kjøstveit-gården og fikk skjøde på den i 1787.

Ole var død tidligere, men Ingeborg tok føderåd hos Abraham og Marte.

I følge de opsatte dokumenter var Vestre Kjøstveit 17 skyldmark og solgtes til Abraham Tønnesen for 420 spd. Herav skulde han betale 300 spd. kontant, og det resterende beløp på 120 spd. skulde stå i gården mod at Ingeborg fikk føderåd.

Ifølge føderådskontrakten skulde Abraham årlig utrede $2\frac{1}{2}$ tdr. bygg, 1 td. rug, 1 fjerding ertre og 1 skippe hollandske gryn. Brendsel til husbehov og for til 2 kuer og 5 sauer, og tilslutt en hederlig begravelse.

Værdien av disse naturalydelse for et tidsrum av 5 år blev satt i 120 spd. - Som man vil se, er det slett ikke urimelige priser hverken på fast eller rørlig eiendom.

I sammendrag vil regnestykket omtrent se slik ut:

$2\frac{1}{2}$ td. x 5 = $12\frac{1}{2}$ tdr. bygg. 1 tdr. x 5 = 5 tdr. rug. $\frac{1}{4}$ tdr. x 5 = $1\frac{1}{4}$ tdr. ertre. $\frac{1}{8}$ tdr. x 5 = $\frac{5}{8}$ tdr. gryn. 2 kuer x 5 = 10 kuers for i 1 år. 5 sauer x 5 = 25 sauers for i 1 år. Brendsel i 5 år.

Fra disse dage står av og til opført begravelsen kostet efter den avdøde. Og det varierer fra 10 spd. og opover alt eftersom vedkommende har været stillet i økonomisk henseende. Det er en velkjent sak at gravøl i eldre tid gav anledning til stor familiefest med overflod av både mat og drikke.

Oles og Ingeborgs yngste datter Torborg, blev gift til Bjelland i Vestre Moland. Hennes mand het Halvor Halvorsen. En talrig slekt efterlever dem den dag i dag.

Abraham og Marte hadde 5 sønner og 2 døtre. Den eldste søn het Tøynnes. Han var utkomm. til tjeneste i den forenede norsk-dansk flåte og var med i Skjærtorsdagsslaget den 2. april 1801 på Københavns havns rhed.

Han ble hårdt såret i kampen og døde på et hospital i København samme år.

Den næsteldste søn Ole overtok den ene halvdel av foreldrenes gård i 1811 og den annen halvdel i 1836.

Han var gift 2 gange, først med Berte Marsen Håversdatter Høvåg. De hadde 3 barn, nemlig Abraham, Marte og Håver.

Annen gang blev han gift med Helene Ånonsdatter Grimenes i Vestre Moland.

De hadde flere barn, men med undtagelse av en søn som døde i ung alder, var de øvrige åndssvage.

Efter at Helene var blitt enke, opprettet hun et legat på kr. 2000 til fordel for sognets trengende, der ikke nyter fattigunderstøttelse.

Rentene utdeles av en komite to ganger om året. - Legatet bærer navnet av "Helene Kjøstvedts legat", og er bygdens første legatstiftelse. Der er opprettet et til senere.

Om de øvrige av Abraham Tønnesens og Martes barn er å melde: Sønner Daniel blev sjømann. I 16 års alderen blev han som helbefaren mann innkommandert til krigsflåten og var med i slaget på Kjøbenhavns rhed 2. - 5. sept. 1807.

Men det fartøi Daniel var ombord i lå i bevogtningstjeneste utenfor kampens rekkevidde.

Hvad Daniel videre oplevde i de følgende år av krigen, vil man kunne lese i "Agder Historielag's årsskrift IV side 51 o.flg.

På slutten av sin tjenestetid var han ombord i et av fartøiene som lå i Kristianiafjorden høsten 1814.

Norges nye konge Kristian Fredrik bodde da på Bygdø. - Blandt annet blev Daniel en dag sendt op i byen for å kjøpe fløte til kongen.

Daniel var en dugende ung mann og godt likt av alle.

Abraham lot bygge to fartøier til sønnene.

Den sidste blev bygd i Småviken i ydre del av Isefjærfjorden, og det var Daniel og bror hans Arnt som skulde seile med det.

Det blev kalt "De tvende Brødre".

Bygmesteren var nok ikke førsteklases, og bygningen ble deretter.

Den konstruksjon skroget fikk nærmet seg nok sterkt halvkuleformen, hvorfor det måtte tas under omkalfatring for å få den regulære form som et vanlig skibsskrog.

"De tvende Brødre" blev tilslut et både sterkt og holdbart fartøi som førtes av Daniel og Arnt i Danmarks farten gjennom et langt tidsrum.

Daniel flyttet til Isefjær, hvor han blev gift. Og her døde han 96 år gammel.

Han var altså både Danmarksskipper og gårdbruker.

Det samme var tilfellet med broren Johannes, som kjøpte Glytningsvåg i 1829, og likeså Arnt, der bosette sig på Fleseid.

Deres søster Maren Abrahamsdatter blev gift med Paul Ommundsen Vesterhus.

Hun fikk av sin far i brudegave et meget verdifull dansk speil. Da Maren døde blev speilet kjøpt tilbake til Kjøstveit.

Den yngste datter til Abraham het Inger Marie. Hun blev gift med Hans Andersen, Øvre Høvåg.

Kjøstveits eier hadde 2 actier i "Norges Bank". - Det var fra de tid da "Sølvskatten" blev utskreven i 1816.

Det var en stor gård og høit på skyld, derfor røk også mesteparten av sølvtøiet. Ergrelse og harme forvoldte denne skatt, og hvilken skatt er det nærsagt som ikke det gjør? -

Man hadde ingen tro på at det dokument man fikk som bevis for sølvet, hadde nogen verd. Man var så ofte blitt skuffet, på tross av gode løfter.

Men denne gang blev det dog anderledes glødeligvis, ti sølvet blev godkjendt sin eier med rente og rentesrente.

--o--

Men tilbake til Ole Abrahamsen, der som sagt fikk halvparten av Vestre Kjøstveit i 1801 og den annen halvpart i 1836.

I 1848 overdrog Ole 1/3 av sin gård til eldste søn av første ekteskap Abraham Olsen.

Min hjemmelsmann, S.A. Kjøstveit, forteller følgende:

"Den eldste søn Abraham fikk 1/3 part av gården i 1848 og bygde sit eget hus.

Det er i grunden første gang gården blev utskiftet, ti Abraham Tønnesen og Ole Abrahamsen brukte gården i fellesskap.

I 1887 solgtes resten av gården til Abraham Olsen og en dattersøn (Marte Olsdatters søn) således at hver av dem fikk 1/2 del av det hele bruk.

Abraham Olsen døde i 1893, og i 1899 overtok hans eldste søn gården etter ham.

Den annen halvdel er også i slekten, enken efter den omtalte dattersøn sitter med gården.

Man har altså dokumenter på at gården har været i slektens eie siden 1680-90 - i 7 ættledd.

Gården Kjøstvedt ligger i en triangel, når man tar hensyn til traditionsgamle byttermerke. Den sydlige endestav er i Hestholmsund på en holme i Isefjærfj. Herfra gikk byttet i gammel tid over høie åser på Vestre Øresland næs til en holme i Holtevand, der kaldes "Torva". Herfra fulgte byttet vestre Vallesværvassdraget til vestre ende av Kviksvand og videre store Kviksdalen til den såkalte Årklevsten ved Studevand. Herfra gikk igjen byttet over varden på Storehei til Isefjærfjorden og videre ut denne til utgangspunktet.

I det gamle bytte er blitt gjort forandring ved to grensetvister som Kjøstveit begge tapte. -

Den første sak var mot Isefjær i 1732. Efter en vidtløftig procedyre blev grensen mot vest flyttet en del tilbake, så Kjøstveits eiendom ikke kom til Studevand.

Den annen sak var mot Vestre Øresland i slutten av attende årh. Øresland hørte den gang til det offentlige (benificeret), og Kjøstveit blev fratatt hele Øreslandsnes, således at Kjøstveitkilen nu utgjør grensen mellem disse gårde".

Østre Kjøstveit som Kristen fikk av sin far var på 2 huder og 3 kalvskind. Dette bruk blev senere delt i 2 således at hovedbruket fikk 1 hud og 2 kalvskind.

Eierne av dette bruk har ned i gjennom tiderne tilhørt slekten om enn ikke i like linje. Men odelsretten har hjemlet de skiftende eiere gården til den dag i dag.

Det frasolgtes 1 huds jordegods har i lengere tid igjen været byttet på to forskjellige eieres hender. Og disse hverken har tilhørt eller tilhører den oprindelige Kjøstveit-slekten.

---- 0 ----

I S E F J Æ R.

g.nr.15.

Av Høvåg-bygdas mange fjorder er Isefjær-fjorden den lengste. - Innløpet til den er i Bliksfjorden. Herfra går den i nordvestlig retning inn mellom skogklædde åser, lun og rolig, så bare tangplantene langs breddene minner deg om at det ikke er en innsjø du har for deg. Om vinteren er den isbelagt.

Den har flere armer: Mot vest Vålene, og mot øst Kjerkekilen, Øreslands-kilen og Kjøstveitkilen, der alle sammen er meget smale,

som også Isefjær-fjorden er for det meste, så den imellom bare danner trange sund som Brudesund, hvor en gang et brudefølge skal ha forulykket. Her går undertiden sterk strøm ut eller inn. Og der lå forðum flere store stein i løpet.

Mot en av disse skal så brudebåten vært støytt, og flere av de ombordværende, deriblant brura, omkom.

Litt lenger inn har vi Naudesund, hvor gjennomgangsvegen fører over en jernbro.

Før den ble overfarten besørget av fast ansatte fergemenn. Og kommunen oppførte et hus på østsiden til bolig for disse.

Av fergemenn som i sin tid befordret de reisende over Naudesund, kan bl.a. nevnes "Rasmus Redelig" og "Jennikken".

Det populære navn på Naudesund er "Færja". Like utenfor "Færja" begynner Kjerkekilen, som skiller Kvannes og Høvåg, og straks innenfor har man Vålene i vest og Øreslandskilen i øst som korsarmer på Isefjær-fjorden.

Lenger inn, og innenfor Kjøstveitkilen er det en holme, som visst alle dager, nær sagt, har vært kalt Hestholmen. Den er nokså stor og har rik vegetasjon. På begge sider av denne er Hestholmsundene.

Nå utvider fjorden seg og går forbi plassen Ormestøl på østsiden og gården Erdvik på vestsiden inn til Isefjær.

Isefjær er en meget gammel bustad. Her er jord, skog og vannfall og så fjorden som åpnet vei utad.

Men ikke bestandig har beboerne tomtet på samme plass, derom bærer de gamle og forlatte husmurer bevis. Av slike finnes flere hvor der nå står skog og har vært skog lenge før manns minne. Små må de har vært disse hus, men vakkert har de ligget med utsyn mot sol og fjord. Og bakom det ene av disse hus stod s m i a. Avlen og slagg-haugen gir beskjed.

Et godt stykke fra fjorden oppe i skogen ovenfor gården har sagnet en "kjempegrav". Det er en haug som bærer dette navn. Noe nærmere vites ikke.

"Gasten" ferdes i skogen her i gamle dager. Tidlig en morgen gikk en mann innover i skogen, enten han skulle på jakt eller på hogst, husker jeg ikke. Da han hadde gått en stund så hørte han et fælt jammerhyl, så ett og så ett. Mannen ble som rimelig var livende redd, og sto som naglet til stedet. Gaulene hørtes nærmere og nærmere, og straks fikk han se en skikkelse, som han aldri glemte. Der satt et ansikt på fyren så forgremmet og ynkelig at det rent skar mannen i hjertet. Og fra de røde, forgåtte øyne gikk en dyp fure, som tårene hadde gravet nedetter kindene på ham.

Med det samme de møttes, satte "Gasten" i et gaul så fælt at mannen holdt på å falle i uvet. Men så ble han brått vekke, og mannen hverken så eller hørte ham mere. "Bytte Gasten" er en vel kjent framtoning i norske sagn.

Så skal vi ta fatt på Isefjærgårdens og dens beboeres historie, slik som den fremgår av det ganske respektable gårdsarkiv, som er oppbevart av og i slekten fra begynnelsen av det 17. århundre.

Innen jeg tar fatt på dokumentene, skal jeg opplyse om at Isefjærgården har i den lengste tid bestått av to særskilte gårdsbruk, og det er det nåværende vestligste, hvis historie jeg kommer til å meddele i det følgende. - Det annet bruk vil muligens bli behandlet senere.

Omkring 1614 bodde der på Isefjær en mann som het Thomis. Hans navn er knyttet til etterfølgende dokument som jeg gjengir i avskrift.

Man vil da se hvorledes eiendomsforholdet vedk. gårdsbruket var på den tid.

"Vj effterschrne Christen Andersøn, Tingsschriffur, Christen Bøen, Gulliff Hamre, Niels Wee, Tollagh Kunvige, Anders y Bøen, Jørn Drangsholt, Marten Hage, Søffrin Arnes, Steen Thrundsøn, Suend Quåse, Christen Thuede, Och Suend Lindland, laugrettis mend ij Mandals Och Nedenes Lænne kijndis for alle Och her vijtterligt gjør, At Anno 1614 den 9. junij var vij på en markegang Emellom Dønne-stadt som er Kierkens Och Bundens Eijgge, på den Enee Och Isefjerd som Kongl. May.st.Eijgge alene på den anden side Effter Som vij var loulig did steffnet ved Erlig Och Velburdige mands Sturinek Bhoels Steffning, att skulle forfare Rett markeskiell Imellom for.nt. gaarder, Offursendis Erlig Och velacte mand Hans Simenssøn Kong May.sts. fougidt Her i Mandals Læn Sampt Stuerd Dønnestad Och Tomis Issefier Bosiddendis paa forn.te. Begge gaarder, mødtis vij Samptlig Och Bleff forsamlede ved en Steen udj Steggrenes, hvilke Begge Parterne bekiende den Rette Sudustl. Ende Stauff att være Emellom Begge gaarders skou Och mark. Da Bemelth Tomis Issefier Och Sagde att hand icke visthe eller kunde Vevillige noggen markegang Emellom for.nt. gaarder, Efterdj. Kong. May.st. fougidt udj Nedenes Læn Som er forsjuar for Issefjerd Som Tomis på Bøffuer (anfører?), Icke er her nu, Eller aff Sjuord Dønnestad tillsteffentt. Hvortill Siuord Dønnestad Svarede Och sagde att hand formeente att Tomis Burde Sielff att haffue giffuidt hans forsuar Kong. May.sts. fougidt (fogd) ij Nedenes Læn tillkiende Om samme markegang Effterdj handd vell haffde saa lang tiid fra hand Bleff steffnet att hand kunde haffue hannem adtvareddt, og Satte udj Rette om Tomis Icke burde att giffue hannem kost-holdt, Effterdi hand haffde Beklagid hannem for Erlig Och velbyrdige mand Sturinek Bhoell Som Er Begge derris Høsbunde Och forsuar (forsvarer), att han skulle uloulig haffuet hugidt Och der offuer tagidt Kong May.st. Forbuds Breff Offuer hannem, Och ikke nuu vilde Bevillige noggen markegang, hour aff kunde Erfaris Om hand haffer huggidt ulouglig ij Issefierds skoug effter Thomis Hans Klage-maall eller Icke, Och erbød sig att vilde nuv. effter Dannemends skiøn staa till Rette, Om hans Brøst kunde findis Effter Tomis Hans Angiffuers Klagemaal, Huortill Tomis svarede att han formeente att Siordt haffde gaaen Offuer den gamell heffuidt (hevd), Och der uthugidt huor for hand det haffde klagidt for Kongens Ombudsmand Erlig Och velbyrd mand Sturinek Bhoell, huor till Siuord svarede att dett var qong. May.sts. Eyendomme, Och mente att ej Hand kunde thileigne sig her nogen Heffuidt Kong. May.sts. Eiendom videre end deris Høss-bonde Och Danemend kunde forfinde rett markeskiele att være Imellom for.nt. Begge gardar.

Da Effter tiltalle Och giensuar Och den sags leylighed, Och Effterdj Tommis Issefierd Haffuer Beklagidt Siuord Dønnestad for uloulig skouvhugst ij Issefiers skouv, Och Siuord Haffde nuu steffnt hannom thil ene Rettferdelig marke gang. Saa Betidelig att Thomis vell kunde haffne aduareddt (advaret) hans hosbond Och forsuar, Och Icke nuu

vill Bevillige nogen skougang, adt kunde Erfaris om Siuord haffde huggid uloulig effter Thomis hans angiffuers Klagemaall eller Icke, kunde vij Icke rettere forfinde End adt Thomis Issefierd Bør Jo att thilsige sin forsuar Kong. May.sts. sougidt Offuer Nedenes læn. Och lade steffne Och Bekoste seqs mend Paa Sin Siide, Och Siuord Dønnestad adt tilsige Kongens fougidt ij Mandals læn Och steffne Seqs mend paa Sin Siide. Saa Betimmelig tiid aduare (advare) Och thilsiige, paa dett dij eller dieris fuldmegtige kunde forfaldeløs møde, naar rethen aff Parterne vilde Paa steffne, dog skall den som steffne vill ij tiide lade tilsige den anden loulige ved thou (to) mend, naaer dij ville steffne på forn.te. marcke gang, Och huilken som da fiindis vrett (urett) adt haffue gjort, da Att stande den Anden till rette Och giffue hannom Kosthold efter Dannemends tøeke (skjøn). Til vidnesbyrd vores Signeter Hervnder strøket: Datum Ut Supra".

(13 segl)

På baksiden av dette dokument er påført "Anno 1614 thend 9. Iuny.

Opsettelse Paa Skougang Emellom Issefier och Dønnestad.

Anno 1615 den neste luffue dag efter St.Mikels dag lest paa Issefier udj Thomis Issefiers Eyen Paahørelse - Till vijndisbyrd Thomis kommer och klager Olsøn".

Følgende embedsskrivelse forekommer:

"Eftersom Et klochehuus ved Oddernes Kiercke skall op bygges effter lensherrens befaling, och noget aff sammes tømmer, som der till schall Forbruges icke kand bekomis udi Bøndernes Skouffer hour fore Kierckeværgene til bemelte Kiercke, maa lade hugge 8 trær Enten udj Issefiers skoug, eller Nedre Dønnestads skoug Som Tuæds Kiercke ehrloids Trær udj, dog kiercken icke videre utgifft derfore at skrifte End samme 8 trær koster at lade hugge och kiøre.

Holum Kongsgaarden den 3. February Anno 1647.

Jens Pedersen
Kierulff."

Kirkevergene i Oddernes opplyser senere at der er hugget 4 eketrær 20 al.lange i Isefjær skog og 4 do. 10 al. lange i Dønnestad skog.

Det neste dokument i rekken er fra 1663. Det er en kvittering for 41 rdl. som Oluff Isefjær skyldte en mann i Kristiansand ved navn Lauritz Oluff, som ganske visst har vært sønn til den ovenfor omtalte Thomis, hadde en sønn som også heter Thomis og som eier $\frac{1}{2}$ hud i Ribe. Thomis Oluffsen hadde fått denne gårdpart som garanti for farens lån. - Da beløpet var innbetalt gir kristiansanderen Laurits sin erklæring for at samme håndfeste og pantebrev er løst. Thomis Oluffsen kunde derfor nå selge sin gård i Ribe heftefritt til to i samme papir omtalte menn Omen Ribe og Anders Jørgensen.

Om den første Thomis og hans sønn Oluff er der forøvrig ingen beretning.

Man forstår at disse to såvel som Thomis Oluffsen, har vært bosatt på Isefjær, og at de har vært leilendinger, hvilket tydelig nok fremgår både av de siterte dokumenter, og likeså og deres nærmeste efterkommere, hvilket de efterfølgende skriftlige data likeledes stadfester.

Den 11. sept. 1668 ble der foretatt utbytning i Isefjær skog mellom Tveit kirke og presten Claus Jørgensen Tvede, som hver eiet 1 hud i Isefjær.

Dokumentet følger i avskrift:

Bagge Nielson, Sorenschrifuer udi Sands och Brings Wårdz Skibreder, Omun og Olle Vesterhuus, Arne Randuig, Christen och eder Hestand, Niels och Iens Køstuid, Tallach och Thorbiørn Vester Ørisland, Jachob och Svend Øster Ørisland och Rasmus Huggeviig, beedigede Laugrettismend Udj Nedenes och Mandals Lehn, Gjører hermed Vitterligt at Anno 1668 dend 11. September Var vij forsamlede paa Isefier Udj Høevog Sogen, Eftersom Hans Kongl.Ma. Stifts skrifer offuer augdesiiden ærlig och velforstandige mand, Jens Pedersøn paa Kierckens vegne vill lade holde stuegang udj forbem.te Isefiers skoug anlangede omb. nogen U-loulig aavirkning udinden Isefiers skoug kunde være gjort, eftersom Kiercken eijer udj. Isefiers En Hud, och hæderlige og vellærde mand, Hr. Claus Jørgensen, Sognepræst til Tveds Præstegield, ligesaa meget Saa begaff vii oss udj. forbent.de Jens Pedersens och Her Claus Jørgensens nærværelse paa Skougen och der udj befandt aavircit 7 Tylfter och 1 steu store och smaa ægger aff Fure 12 Tylter 1 steu, Gaardens Opsiddere møtte och forregaff, at Huis æg som udj atterben.de Isefiers skoug er huggit, Samme var forbrugt, till Højstbem.te Hans Kongl. Mayst., Tuedes och Høivog Kierckes formodenhed, formeente derfor eij nogen skade burde liide.

Hvorfor Her Claus Jørgensen begierede venlig det Kierckens och Hans part Saavit Skoug Hugst angaar, maatte i Tuende ligge, ladder afbeijtis, paa det enhuer kand gjøre sig sit saa nøttigt, Saa som hand best teinligst eracte kand, Huilcer forbemelte Iens Pedersen venlig samtøcte.

Omb denne Stuegang och besichtelse hafuer vij saaledes forrefundit, at efterdi offuen specificerede ægestue som udj Isefiers skoug befundis huggit, Er til Hans Kongl. May. och Kierckernes fornødenhed forbrugt. Och furene til husenis reparation andvendt, Thi kunde vii derforre iche tilfinde opsidderne at bør erstatte nogen skade.

Ellers efterdij Kiercken och Præsten eijer lige meget, Saa ligged och delede vij skougen udij tuende ligge loeder. Saa efter loeds paakastelse tilfalds Kiercken, Dend Nordre part och Præsten hr. Claus Jørgensen den søndre part, Skall skifte och dele nu her efter begyndis och angaar øster paa Topdals Kleffuen som helde ned til Bielke-Veijen och derfra nord Vest langs efter Anfin Aasen ungefær Nord Vest til Dønnestads skoug vedtager, lige ad Biskops-Kierret paa dend søndre side - hour udj enden paa Strækningen blef huggit et Kaars på nj furee och otte æger. Det saaledis passerit (bekriftis) bekuendis med voris undertrøgte Signetter.

Fra 1678 foreligger en kvittering fra sogneprest Søfren Olufsen Sode - den daværende prest ved Tveit - om at han har mottatt landskyld av Arne Eriksen Isefjær og likeså anføres at denne tok sin gårdpart påny som leilending.

Den omtalte Arne Eriksen ble gift med Tomas Isefjærs enke, hvilket også fremgår av følgende dokument i utdrag:

14. Jan. 1698 utsteder Presten Sevrin Olufsen Sode og hustru Johanne Pedersdatter feste kontrakt paa 1 hud i Isefjær med ungkarl

Oluf Thomæsøn paa samme vilkaar som hans sal.stiffar Arent Eriksøn hadde brukt gården. Han tilpliktes årlig å utrede "til Hans Kongl. M. alle skatter och Contribusjoner" - rydde og forbedre jorden, holde gården ved god hevd og bygning - "Skogen icke i nogen maate till uplig: forhugge, være sin jorddrot hørig og lydig" osv.

Tinglæst 17. Oct. 1686.

Bagge Nilsøn
Sorenskr.

14. januar 1701 ble festekontrakten fornyet for neste åremål (3 år) på samme betingelse som tidligere er fastsatt i det fra begynnelsen opprettede bygselbrev.

På Høigilt i Birkenes bodde en mann som het Mads Jørgensen. Han var ved sin død eier av $\frac{1}{2}$ hud odelsgods i Åbel. Hans sønn, Jørgen Madsen, var gift med Anna Lørsdatter og bodde på Åbel som sitt åsäte. Ifølge lagtingsdom av 30. oktober 1684 og hjemtingsdom av 19. juni 1686 har han eid 3 gedeskinn i Åbel foruten plassen Løvåsen under Åbel, ca. 1 gedeskinn.

Jørgen døde, og hans bo ble skiftet den 10. oktober 1701. Da var hans odels- og åsætesberettiget til Åbels omtvistede 11 $\frac{1}{4}$ kalvsk. Hans enke giftet seg igjen.

Deres eldste datter, Inger, ble gift med forannevnte Thomis (Thomas) Olufsen Isefjær.

Thomas førte sak på sin hustru Ingers vegne om eiendomsretten til Åbel.

I en skrivelse fra 1703 leses i utdrag følgende: Vi fattige menn Anond Erdvig, Anders Leifsen, Peder Andersen og Ole Endresen Kvåse nødsagelig årsages for hans høiædle Velbaarenhed at andra at velærværdige, hæderlige og Vellærde mann Mag. Søfren Olsen Soede med sin leilænding Oluf Tomesen Isefjær sig haver foretaget nestleden vinter en markegang med 2 mann på Dønnestad på prestens side samt leilending Ole Tomesen Isefjær samt hans svoger Erik Isefjær fra Kristiansand, Jon Jørgensen Hånes og Gunder Hansen Ommand over et stykke eiendom Hiistemdalen.

Det ble en lang strid om denne sak.

På denne henstilling svarer så presten Søfren Sode med følgende klage som er inntatt nedenfor.

I denne meddeler presten på hvilken måte Isefjær er blitt prestegårdseiendom. Den ble av kong Fredrik 3. solgt til Hans Johan Grabov, der igjen overdrog den til pastor Claus Jørgensen i Tveits prestekald.

Isefjær ble på denne måte prestegods under Tveit, og Oluf Thomassen ble godsett leilending under samme.

Så følger prestens klageskrivelse datert januar 1704 in eqstenso

Thil Høiædle och Velbaaren Hr. Etatsraad och Stifts Befalingsmand Høigunstig Herre.

Som av Qvaase och Errevig - Opsiddere i Høivog sogn udi Nedenes amt for Eders Høiædle Velbaarenhed er vorden andraget næstforleden Efter førstk. 8 octobris 1703 om en udi Hiss-Stemdalen Beliggende litten och ringe Skov - Eng - eller Høeslaatte som vi den kalder; Saa er ded for Gud udi Sandhed saaledis dermed beskaffet, at somme tidir Engeslaatten. Hvoraf efter Guds frie Velsignelse, aarlig kan importeres henved Trd sommerlæs Høe, undertiden mindre. Efter Endestavs och rigtig strekningsudviisning udi min tid Trd. ganger er Vorden efterseet och befunden at tilligge Eiermænd, som jeg nu om stunder er,

och min Lejlænding Oluf Thomæsøn samme! Hud gods i fars gaard Iisefierd i Høivaagsogn nu bruker Hvilken Hud gods er for nogen tid siden Anno 1663 af Kongelig Majestet Friderich 3die Saligste Ihukommelse, iblant meget andet Kongelig Gods Velbyrdig, nu Hr. Hans Io han Grabov er vorden allernaadigst transportert, Siden derefter fornevnte Hud gods udi Iisefierd af min næst Formand i Tveds Præstekald, nu sal. mand, Hr. Claus Jørgensøn er vorden tilforhandlet med forhen lige Kgl. Privilegier, och som før er meldt, af En Iisefierds opsidder er samme, tid ommeldt, liden Skovslaatte eller Eng udi Hiistemdal som ligger thil min halvedel En Hud udi Iisefierd, efter merkestener og Streknings klare udvisning er tilliggendis, men, Som før er meldt, af en forrige lejlanding paa Iisefierd med Conditioner, saalænge ded Iisemanden behagedis, godvilligen er vorden forundt Erreviigs opsiddere som nu vil gjøre sig den lille Engslaat ligesom til odel och Ejendom, tvert imod loven. K sande Odels Ret och adgang altsoo af Eders Høiædle Velbaarenhed, Er jeg som Proprietarius, och min lejlanding Oluf Thomæsøn ydmygeligst begiærende, at Erreviigs opsiddere maatte tilholdis Ej videre herefter med fornævnte ringe Skov Eng udj Hiis-Stemdalen sig at befatte, indtil Qvaase mænd och Erreviigs Opsidder, efter forhen lovlig stevnemaal och proces, deres formeente Ret udj Hiistemdalen, mig som Proprietario, och Min lejlanding kand afvinde. Skulde jeg stevne om Guds och mit eget falder noget obdur og forunderligt! Godvilligen forundt gode maa joe billigen naar paaafordis igjen afstaa is och Ejermanen til egen brug och nytte upaa-anket overlevis och efterholdis. Jeg och min lejlanding ere siden veltilfreds, for videre Tvistighed och omkostninger forekommer at Qvaasemænd och Erreviigs Opsiddere tage tvende uvillige og upartiske forstandige Dannemænd paa deris Side, och Vi derjmod paa tvende Dannemænd paa vordes, som markstrækningen herom efter betideadvarsel indbyrdes kunde Efter granskning av markstrækningen vinde contraparterne os noget af, erbyde vi os at gjøre fornøjlig erstatning i lovlige och vedbørlige . . . ders fra Høiædle och velbaarne Hr. Etats Raad och Stiftsbefaling herpaa en naadig og gunstig resolution ervervis at Høiædle och Velbaarne Hr. Etats Raad och Stiftsbefalingsmand.

Tued Præstegaard, Topdal udi January 1704.
Allerydmygste tienere Severin Olufssøn Sode
och
Oluf Thomæsøn Isefierd.

Dette er skrevet i januar. Men allerede i mai samme år er det av presten Sode og hans leilending, Oluf Th. Isefjær uttatt klage med stevning mot Ånon Olsen Erdvik under hovedgården Kvåse og bøndene der, som går klagerne for nær både med skoghugst og bruk av engslåtte. Og så stevner de da inn disse sine plageånder såsom bondelensmann Anders Leivsen Kvåse, Oluf Andersen, Peder Andersen og Ånon Erdvik til å møte og sammen med skriver og lagrettsmenn fastsette bytte el. grense-skill.

Likeledes blir alle de innstevnet til frammøte, som støder til på andre nærliggende kanter av vedkommende eiendommer.

Det gjelder vesentlig for presten å få bestemt grensen for Hiistemdal og Stegenes.

Fra 3. - 5. mai 1794 ble grensene oppgått og beskrevet, og dermed var denne tvist bilagt. Dokumentet henviser til begge parter skri-velser angående denne sak.

Så forekommer det en sak i samme årstall, opp- og avgjort 18. oktober 1704.

Den er av mer personlig art, men den ender godt:

18. oktober 1704 ved avholdte høstting, hvor Oluf Thomassøn Isefjær lod ved Hans Pedersøn på grunn av sitt fravær i Holland nedlegge stevning efter hvilken var innstevnet Peder Aslaksen Isefjær "at lide og undgjelde efter loven formedelst nogen ærerørige ord om Olufs kone Gunvor Jørgensdatter i Erreviig St. Hanstider".

Som vitner var innstevnet Anon Olsen Erdvik, Osmund Jensen Sydingen og Maren Anensdatter Øigaren.

Gunvor møtte også såvel som Peder Aslaksen.

Peder sa at han ville bekrefte med sin salighets ed at han ikke kunne erindre med ord å ha angrepet Gunvor Jørgensdatter på ære eller lempe. Hvis det var skedd, var det mot hans vilje i drukkenskap, da der aldri hadde vært noe misforhold mellem dem.

Så avbar han sin forseelse og erklærede at han aldeles intet i minste måte kunde påsi henne annet enn det en ærlig og skikkelig Danne kvinde vel egner og anstår.

Til sist forpliktet han seg til hverken i ord eller gjerning å angripe henne, hennes mann eller noen av deres, hemmelig eller åpenbar eller dem på noen måte formene, lovende forøvrig at leve og forholde seg som en fredelig og skikkelig grannemann.

Likeledes var han villig til å betale til Høvåg 4 rdl. og til Oluf Isefjær halvparten av stevnemålets bekostning med 3 rdl.

Hermed ble partene tilfreds, vennlige og vel forlikte. Og denne sak dermed være død og maktesløs".

I 1708 avholdtes skifte på Isefjær den 1. og 2. oktober, etter avdøde Oluf Thomassøn "efter anmodning og foregående forkynnelse på Høvåg kirkebakke samt anslagen plakart på ditto kirkedør" osv. mellom hans enke Gunvor og deres barn, Thomas, Jørgen, Todne og Barbara (Barbro).

Boets løsøre utgjorde 340 rdl. 2 mrk. 3 sk. Som odelsgods er oppført gården Årdalen i Høvåg med 6 kalvskind, som Oluf hadde fått seg tilskjøttet av Inger Larsdatter den 5. april 1701 og tinglest den 26. juni 1702.

Herav tilfalt enken 3 sk., sønnene 1 sk., og døtrene $\frac{1}{2}$ sk. hver.

Den 7. sept. 1712 avholdtes skifte etter avdøde Gunvor Jørgensdatter, hvis mann, Oluf Thomassen var død tidligere.

Deres barn var Thomas, 16 år; Jørgen, 12 år; Todne 20 år; og Barbara, 13 år.

Av boets midler fremheves her en del av forskjellig slags med tilføyhet pris:

19 engelske kroner, verdsatt til 22 spd., 16 sk. 9 Krøyserdaler 9 spd., 18 sk. 1 sølvstøp 12 lodd, 6 spd., 2 mrk. 1 sølvkjede - 4 spd. 1 forgylt sølvbelte - 12 spd. 1 do. - 6 spd. 1 kobberkjel på 1 td. - 11 spd. 2 mrk. 1 dus. tinntallerkener - 2 spd. 3 mrk. 1 stor vid gryte med hank - 4 spd. 1 furutres kiste, rundt lokk - 2 spd. 2 gamle trestoler - 16 sk. 20 silingsbøtter a 3 sk. - 2 mrk. 12 sk. 1 vevgang - 1 spd. 1 kvinnesadel med bissel - 3 spd. 1 dus. tretallerkener - 12 sk. 6 buteljer a 4 sk. 1 mrk. 4 hvite krus - 2 mrk. 10 stentallerkener - 20 sk. Sengetøy for ca. 30 spd. "Den salig Qvindes gangklær": 1 rødt skarlagens skjørt med sorte fløyelsborder, omkring 2 rader - 5 spd. 1 blått klædesskjørt 1 spd., 2 mrk. 1 sort klædestrøye med fløyelsbord - 3 mrk., 12 sk. 1 rød klædestrøye - 1 rdl. 1 blommer plyches snøreliv med 10 lange forgylte sølvspenner og sølvsnorer på - 5 spd. $1\frac{1}{2}$ alen sort klæde - 1 spd. 2 mrk.

Husdyr: 7 kuer a 3 rdl. - 21 spd. 1 sort gris - 1 spd., 2 mrk. 2 små stuter a 1 dl. - 2 spd. 5 sauer a 2 mrk. - 2 spd., 2 mrk. 6 geiter - spd., 6 mrk. 1 gammelt øk - 2 spd. 1 øk-fole - 1 spd., 2 mrk. 3 høner - 3 mrk.

Alt i alt ble løsøre og utestående fordringer verdsatt til 239 sped., 17 mrk., som deltes mellom barna etter loven.

Den 1. oktober utstedtes festebrev til ungkar Thomas Olsen (Olufsen) Isefjær på 1 hud i Isefjær på samme vilkår som hans far hadde hatt det med sin jorddrott, sogneprest Søfren Olsen Sode og dennes hustru, Johanne Pedersdtr.

Thomas skulle betale alle kgl. skatter og "contribusjoner", yte og svare sin landskyld og all annen rettighet i lovlig tid, - rydde og forbedre gården og jorden, holde husdyrene ved hevd og like og "ei skogen til nogen uplikt forhugger eller forhugge lader. Er sine husbonder og jordrotter hørig og lydig, og ellers som en leilending i alle retter og forholder sig efter Norges lov og andre kongelige mandater".

Leieavgiften er 5 riksdaler.

Kontrakten er undertegnet av Peter Clausen Topdahl - borger i Kristiansand på egne vegne, og Claus Nilsen Nørholm på sin fars Nils Samuelsen Nørholms vegne.

Nils Samuelsen bodde på Nørholmen i Eide.

Den 17. november 1734 skriver en mann som heter O.I. Campeller til Velyaktede mann Thomas Isefjær om en rettelig deling og skifte mellom samtlige arvinger på Nørholmen. Da tilfält brevskriverens svoger, Johannes Salvesen $\frac{1}{2}$ hud i Isefjær, hvilket Campeller ikke kunne forhindre. Han selv fikk 1 hud udi Tingsaker og andet udi Hombornes. Han advarer Thomas, såfremt han ei vil forderve sig selv, å forholde sig rolig, når Johannes Salvesen kommer, "og lad som I hverken vil eller kan kjøpe, men er tilfreds med det I har ($\frac{1}{2}$ hud), bygsle og betale eders landskyld herefter som tilforn, eders livstid som eders bygsel tilholder eder".

Brevskriveren hadde odelsrett på sin hustrus vegne og derfor var han pliktig til å tilby ham godset. Han stod i handel om et annet gods, og hvis det gikk i orden, skulle Campeller skaffe Thomas godset.

Dette må betraktes som en betrodd hemmelighet - en forhånds avtale - mellom Campeller og Thomas. Han forsikrer Thomas at denne skal bli skadesløs hos ham i alle måter. Det behøver han aldri å tvile på, hvis handelen går i orden.

Ovennevnte Johannes Salvesen Kallevig var borger og bosatt i Arendal. Han hadde altså ifølge skiftebrev av 9. november 1734 fått $\frac{1}{2}$ hud i Isefjær etter kjøp ved offentlig auksjon.

Den 25. oktober 1735 utstedte han skjøte på samme eiendom til Thomas Olsen Isefjær for 257 spd. og 3 ort.

Det hadde altså før vært bygslet eiendom for Thomas.

Thomas Olufsen ble, som før fortalt, gift med Inger Jørgensdatter Åbel.

Den 28. januar 1735 arvet hun 48 rdl., 3 mark, $2\frac{1}{2}$ sk. samt $\frac{1}{2}$ del i Åbel etter sin avdøde halvbror, Jørgen Gutormsen,

På hennes arvelodd falt også en del utestående fordringer på en del personer, nemlig: Christen Mortensøn, Christen Thommasøn Wiborg, Velædle hr. Leutenant Rosenvold, Petter Caspers arvinger, Anders Tobiasøn, Peder Poulsøn Svindalen og hr. Edvart Smit.

Av løvsøre skal nevnes 1/4 part i en sølvkanne med 3 løveføtter under. På lokket en forgylt "skulpenge" med navnene "Jonas Andersøn Undall, Anne Madsdatter, 28. november 1682". Vektig 83 lodd og den nevnte fjerdepart vurdert til 10 rdl., 1 mark 12 sk. 2 sølvskjeer "med flatt skaft og rundt blad", fra 1713. 1 sølvstøp og 1/4 i en kobberkjele som rummet 1 tønne.

Gutorm Gundersen Tveite i Birkenes var for en tid siden blitt eier av 1 huds jordegods i Isefjær, og dessuten en sag som var upriviligert.

Den 10. april 1738 solgte han 1/2 del i saga til Thomas Olsen, og de skulle være like gode om å vedlikeholde den. Pris nevnes ikke. - Salget, som er oppsatt skriftlig, er bevitnet av Ansten Olsen Kvåse og lensm. Hans Knudsen Trøe.

Den 9. og 10. februar 1741 avholdes skifte etter Thomas Olsens første avdøde hustru, Inger.

Deres barn var Ole, 24 1/2 år; Jørgen 20 år; Peder 14 år, Anund 9 år; Jørgen den yngre, 1 1/2 år.

Boets eiendom var verdsatt til 797 rdl., 3 mark, 6 sk. og gjelden til 191 rdl., 2 mark, 6 sk.

Vedkommende skiftesekretær har hatt rutine i å bruke papir, for det har lyktes ham å beskrive 124 foliosider angående dette skifte. Men så består riktignok hver linje av 1 til 3 ord, helst ett ord hvor det gjelder boets løvsørefortegnelse o.l.

Skifteforvalter var Jacob Jersin Urdall, Cancellie, Assessor, Sørenskriver og Skifteforvalter udi Nedenes Læhn.

Følgende skrivelse vedføytes her:

Av kirkens beholdning for 1742 har Hans Hæstad og Thomas Isefjær foruden de til mig utlånte 20 rdl., at levere 12 rdl. til Ansted Olufsen Kvåse imot vedbørlig kvittering, likeså imot kvittering 33 rdl. 1 sk. til Nils Pedersøn Vallesværd og Hans Eriksen Høvvåg som i deres sted til kirkeverge for inneværende år, 1743, er utnevnt, og bliver så forbemeldte Hans Hæstad og Thomas Isefjær fra kirkevergeembedet forlovede, og de andre tvende forbenevnte tilholdes igjen i deres sted kirkens bedste å opagte.

Høvvåg, 1. febr. 1743.

Søren Friedlieb.

Jørgen Tomasen fikk en hjemtingsdom på seg den 18. oktober 1748.

Han skyldte Samuel Knudsen Åbel 140 rdl., 10 sk. Så hadde han gitt Samuell et gjeldsbevis, men dette hadde Jørgen fått fatt i og kastet på varmen "for samme at opbrende, som og for det meste er skedd, uden de så uforståelige stykker som udi retten er inkommen og følger acten".

Angjeldende har ikke benektet hva citanten har anført mot ham i retten, hvorfor samme har dømt ham til å betale det hele beløp med renter regnet fra november 1746. Dessuten ble han ytterligere dømt til å betale 10 rdl. til sognets fattige samt prosessomkostninger. Alt i alt ble det et utlegg for Jørgen på 186 rdl.

Da lensmannen med vitner kom til Isefjær og skulle pante Jørgen, var han fraværende.

Hans far la fram en skrivelse fra Jørgen, dat. 4 febr. 1747, hvor han erklærer å ha mottatt hele sin morsarv. Denne erklæring var ikke Samuel fornøyd med, men påstod eksekusjon på eget an- og tilsvær.

Så ble det eksekvert for 60 rdl., 1 mark, 4 $\frac{4}{5}$ sk. Mer var det ikke å få fatt på av det som tilhørte (eller hadde tilhørt) Jørgen i fast og løs eiendom.

Dette skjedde 20. januar 1749.

Dommen var avsagt av sorenskriver P. Brønsdorph.

Den 18. oktober 1748 hadde Jørgen Thomassen overdradd sin anpart nemlig 1 $\frac{1}{5}$ kalvskind i Åbel, som han fikk i skifte etter sin mor, til Samuel Knudsen på gjeld.

I 1754 solgte Samuel gårdsparten til Thomas Olsen Isefjær for 44 rdl. Og den 14. oktober fikk han skjøte på denne eiendom.

Kristen Asmundsen Kjøstveit var vitterlighetsvitne.

Den 17. nov. 1755 avstod Peder Thomesen, bosatt i Mandal, sin eiendepart i Isefjær etter sin mor, Inger Jørgensdatter, til sin far og stemor, Guri Alvsdatter, for 30 rdl. Den 22. febr. 1765 solgte Thomas Olsen $\frac{1}{2}$ hud i Isefjær til sin eldste sønn i annet ekteskap for 350 rdl., etter at Peder, iflg. skrivelse av 2. okt. 1765, hadde fraskrevet seg sin odels- og løsningsrett.

Age Hansøn Steinsøy, Gl. Hellesund, var en av vitterlighetsvitnene.

Ole Thomassen var militær legdsmann. - I den anledning vil jeg ikke unnlate å anføre de legdsmennenes instruks, som har følgende tekst:

"Til det 7de sølegd av Høivaag sogn og Nedenes amts distrikt henhører gaardene Omland, Indre Åresnes, Opseng, Erdvik og Isefjær med tilliggende husmandsplasser, hvorved den utnevnte legdsmand Ole Thomassen Isefjær.

1.

Skal ha nøie opsikt med at ingen av de der paa legdet fødte og tilhørende mannkjønn, uten hans forvitende, derfra bortkommer, og når nogen savnes, uten ophold da å oppsøke og eftersette ham, samt straks å tilkjennegi sådan unnvikelse, såvel for lensmannen som Inrulleringsoffiser og fogd, der alle til den undveges pågripelse skal være ham behjelpelig.

2.

Han innfinner sig ved den årlige sesjons holdelse for å gi de committerede den opplysning, som kunde eraktes fornøden, og medtar såvel det til legdet henhørende mannskap, som andre annetsteds fra, der sig sammesteds på den tid skulle opholde, og ennskjønt ingen fore-spørgsel om disse siste av sesjonens committerede skulle skje, skal han dog være forpliktet til å anmelde dem, og, når han formedelst megen gyldig årsak ei selv kan møte, skal han sende en annen kyndig mann av legdet i sitt sted, for hvis utsigende og forklaring han skal være ansvarlig.

3.

Han må vel ta sig i akt såvel ved de årlige holdende sesjoner som ved utskrivningstid at han ikke gir uriktig beretning, dølger folket eller falskelig angir deres fraværelse, ifall han ikke vil underkaste sig den straff som forordningen av 1ste februar 1770 i slik tilfelle diktere.

Lillesand den 5. februar 1771.

Navn.

Navn.

Sesjonens commiterede.

1774 den 14. oktober ble der oppsatt føderådskontrakt mellom Thomas Olsen og hans hustru i annet ekteskap, Guri Alvsdatter, og Ole Thomassen, som den rette åsetesmann med de øvrige myndige barns samtykke.

Ole skulde få den annen halve hud mot at han skulde forsyne føderådsfolket upåklagelig til deres død med 6 tdr. korn, hvorav 3 tdr. kjøpekorn, og 3 tdr. heimekorn, 1 tdr. rug, 1 tdr. malt, $\frac{1}{2}$ tdr. gryn, 6 riksdaler, $\frac{1}{2}$ sag, mølle, humlehage, fisken på bekken og 1 kålhage.

"Dør en av ektefellene, skal andel i saga, mølla o.s.v. opphøre".

Dessuten skulde de ha 2 kuer og 12 fænårcreaturer. - Blir en ku gammel, skal Ole skaffe ei ung isteden.

Dør en av ektefellene, skal den gjenlevende beholde 2 kuer, 6 sauer og den halve opsetning.

Dessuten skal de ha vedbrenne, samt "den nødvendige opvartning i sykdomstilfelle".

Ole hadde tidligere betalt 16 rdl. for dem. Dette beløp skulde gå inn i kontrakten.

Hvis Ole ikke kunde klare disse ydelser, skulde kontrakten gå op igjen, og han skulde få det utlagte beløp tilbake, men avstå gården igjen til foreldrene - den $\frac{1}{2}$ hud altså.

Går derimot alt efter avtale, skal gården bli hans og arvingers til odel og eiendom.

Men alt løsøre efter foreldrene - de to kuer undtatt - skal deles mellem de gamles efterlatte arvinger.

"Den av parterne som uten lovlig årsak bryter denne kontrakt, skal betale 50 rdl."

Den 7. sept. 1778 var det skifte efter Thomas Olsen til hans gjenlevende barn. Hans enke, Guri, fikk ingen arvelodd på grunn av det tidligere opsatte føderåd.

Av barn og arvinger er oppført Peder Thomassen, 48 år, boende i Mandal. Ole Thomassen, 37 år og bosatt på Isefjær. Abraham, 34 år, og fraværende i Holland, Anders, 25 år, bosatt i Kr.sand, Inger Thomasdatter, gift med Christen Arnbjørnsen, Trøe, Grete, gift med Nils Nilsen Isefjær.

Til stede var enken, Guri, Ole Thomassen, Nils Nilsen og dessuten lensmann Hans Leifsen og de to vurderingsmenn Nils Gammelsen og Claus Thorsen.

Av Sternboets opgave over de forskjellige partier av løsøre anføres her følgende:

Sølv-gjenstande 21 rdl., 3 mrk. Kobber do. 9 rdl., 2 mrk. Messing do. 7 mrk., 16 sk. Tinn do. 6 rdl., 1 mrk. 22 sk. Jern do. 3 rdl. 16 sk. Tre do. 11 rdl., 2 mrk. 12 sk. Sengklær 11 rdl., 1 mrk., 16 sk. Gangklær 17 rdl., 2 mrk. 10 sk. Bøker 1 rdl., 1 mrk. 12 sk.

De siste bestod av Møllers huspostil, "en gammel bog kaldet det Nye Testamente og en gammel psalmebog".

Besetning: 3 rdl., 12 mrk.

De nærværende erklæret at boet intet jordegods eiet, da den avdøde var føderådsmann ifølge contract av 14. oktober 1774, og hans eiende jordegods $\frac{1}{2}$ hud i Isefjær ble overdradd sønnen, Ole Thomassen, med de øvrige barns samtykke.

Derefter opføres boets deling mellem den avdødes barn med 15 rdl., 1 mark, $\frac{4}{5}$ sk. til hver av sønnene og det halve derav til hver av døtrene.

Boet blev avsluttet 19. januar 1779.

Ole Thomassen, som nu var eier av Isefjær, var gift med Marte Torstensdatter.

Han døde 1788, og skifte efter ham blev optatt den 23. mars 1789 og avsluttet 5. august. Hans gjenlevende enke og 3 døtre arvet ham.

Eldste datter het Grete og var gift med Søren Thomassen Dønnestad. Efter hans død blev hun gift med Jens Corsmussen Bjelle i Birkenes.

Den annen datter het Torborg; hun var 19 år gammel og netop gift med Gunder Trullsen Repsteen.

Gunder Trullsen og Torborg bosatte sig på Kalland, som ligger mellem Isefjær og Kjøstveit.

Sorenskriver Finne erklærer i en skrivelse av 1. mars 1815 at Gunder Trullsen ved sin død efterlot sig en eneste livsarving, datteren Berte. Hun døde 14 dage efter faren, hvorfor enken Torborg ble eneste arving i boet på Kalland.

Marie var 16 år gammel.

Boets løssøre og besetning ble verdsatt til 130 rdl., 10 mrk. Desuten hadde boet tilgode 20 rdl. hos Anders Thomessen i Kristiansand og 5 rdl. hos Anders Håversen i Ulvøysund.

Ifølge føderåds-kontrakt av 14. oktober 1774 var avdøde eier av $\frac{1}{2}$ hud i Isefjær, da han hadde opfyldt samme kontrakt. Og ved skjøde av 7. juni 1779 var han eier av den anden halve hud.

Dette jordegods på 1 hud tilsammen blev ved skifte satt i 600 rdl.

Boets gjeld utgjorde 107 rdl., hvorav Anders Rasmussen Isefjær hadde tilgode 27 rdl., og de to yngste døtre 40 rdl. hver som bryllupsutstyr. Marie ble senere gift med Ole Knudsen Stensvand.

Jens Corsmussen innløste på sin hustru, Gretes, vegne den hele eiendom.

Denne innløsning er beskrevet samt bekreftet og undertegnet av Abraham Tønnessen Kjøstveit på hans myndlingers Torborg og Maries vegne på Lillesands tingsted den 25. mai 1791.

Jens tok sin svigermor i follaug og fikk dermed 3 kalvskind i gården samt 1 ku og 3 sauer. Med hustruen arvet han 3 kalvskind og kjøpte sine svigerinnens gårdparter, 6 kalvsk. for 300 rdl.

I 1792 fikk Gunder Rebsten sin hustru, Torborgs, arvelod utbetalt med 114 rdl., 1 mark.

Da skiftebrevet efter Ole Thomassens enke, Marte, ikke foreligger i sin helhet, savnes bl.a. dato og år.

Den arvelodd som tilfaldt hver av døtrene efter moren, utgjorde 64 rdl., 1 mrk. 10 $\frac{2}{3}$ sk.

Oppsittere på Isefjær og Øvre Dønnestad kom sammen den 24. mars 1796 og opsatte en kontrakt angående bruken av vassdraget ned til Isefjærfjorden. Dønnestadfolket skulde ha rett til efter nærmere fastsatte betingelser, å støite last og ved i vassdraget.

Den 5. april 1816 kjøpte Jens Corsmussen av Corsmus Larsen gården Bjelle i Birkenes. Dette bruk utgjorde 1 hud og $\frac{1}{2}$ engelsk og blev betalt med 1600 rdl. i rede sølv. Betalingsfristen blev satt til 5 år mot 4 pst. som også skulde utredes i sølv efter gjeldende kurs.

Som pant blev stillet 2 gjeiteskind og 1½ engelsk i samme gård. Dette skulde stå som et trykt underpant til betaling er skedd.

Den 11. september 1820 optok Jens Corsmussen et lån på 125 spd. i Norges Bank på vanlige vilkår med Ole Hansen Hellevik som kausjonist og selvskyldner.

Betingelserne var: 1. prioritets panterett i Isefjør, som låntageren ifølge skiftebrev av 25. august 1789 og føderådskontrakt av 25. mai 1791 var eier av, og som i 1802 ble taksert til 464 spd., men på nærværende tid taksertes for 580 spd. Han innfridde lånet i 1834 og pantebrevet blev avlyst umiddelbart efter.

Den 12. juni 1821 solgte han halvparten av sitt bruk i Isefjør til sin eldste sønn, Kristen, for 500 spd.

Mellom årene 1822 og 1831 hadde Kristen adskillig forretninger med Stener Stenersen på Møglestu. Det var spesielt trelast han solgte til Stenersen.

I juli måned 1823 ble avholdt åstedsforlikelseskommisjon på Isefjør efter begjæring av Jens og Christen Isefjør, som eier 1 hud og Anders Rasmussen med Daniel Abrahamsen som også eier 1 hud. Disse 2 huder er Isefjærgårdens hele skyld.

Der skulde altså søkes oppnådd forlik til utskiftning av hvad der hittil hadde været brukt i fællesskap av disse to gårdsbruks eiere.

Desuten var invarslet de til gården Isefjør grensende gårdeiere på Kalland, Kjøstveit, Vestre Wallesvær, Erdvik, Ve og Dønnestad.

I dagene 18., 19. og 21. juli avholdtes så forretningen. Først blev selve Isefjør gårdens fellesskap tatt under behandling. Partene her inngikk så forlik og grensene mellem deres eiendomme opgått og avmerket. Det blev nødvendig for partene å flytte noen husebygninger. Jens måtte således flytte uthus og stabbur, og Anders Rasmussen måtte desuten også flytte sine våningshus til parternes nulevne grunneiendomme. Dette måtte være gjort innen 4 år. I motsatt fall skulde der betales en mulkt av 2 spd. til Høvvåg fattigkasse for hver uke som gikk.

Jens Corsmussens båtskjul skulde være fjernet fra Anders Rasmussens tun innen 14. april neste år.

Frukttrerne kunde hver beholde som før, men også flytte dem over på egen grunn.

De veie som partene benyttet i fællesskap skulde de vedlikeholde likeledes i fellesskap. Men der skulde avståes mindst 6 fots veibredde av vedkommende grunneier.

Parternes kvern- og sagbruk og den gamle strandplass skulde stå ved samme lag som tidligere med til- og adkomst. Likeså skulde også forholdes med hensyn til de inntekter som Isefjærvassdraget gav.

Parterne skulde i fellesskap oppføre og vedlikeholde nødvendig brygge fra kvernstranda til båtplassen i fjorden.

Fiskeriet i Erdvik- og Isefjærbekken skal være felles som tidligere.

Der ble ennvidere fastsatt bestemmelser vedrørende enkelte ting på gården, hvilke er nærmere omtalt, således en potetskjeller tilhørende Jens, men som fremdeles skulde forbli på naboens grunn. Rett til å ta sand og blekeplass for tøy skulde fremdeles være ubrutt.

14. desbr. 1826 skiftet Jens sitt bo mellem barna.

7. august 1827 ble der opprettet føderådskontrakt mellem Jens og eldste sønn Christen.

Av naturalydelse, som det pålås Christen å yde er opført 2 tdr. bygg, $1\frac{1}{2}$ tdr. rug, $\frac{1}{4}$ tdr. gryn, $\frac{1}{4}$ tdr. malt, 2 mrk. god humle $\frac{1}{3}$ tdr. erter, $\frac{1}{8}$ tdr. salt, 1 tdr. poteter, $\frac{1}{4}$ tdr. salt flesk, 6 pot-ter brendevin, 20 pund kaffe, 2 pund sukker.

Dessuten 1 melkeku, 6 sauer og 4 spd.

Fritt hus, lys og varme, samt maling (på mølle) og bakning, fri befordring til kirke, og opvarmning både i sykdoms- og sundhets dage, samt efter døden en hæderlig begravelse.

Dette føderåd er verdsatt i 40 spd., der i 5 år utgjør 200 spd. For dette skal Christen Jensen beholde 3 kalvsk. i Isefjær.

Hvis Christen døde før, forbeholder Jens sig sitt forbruk uttat av boet og tilsendt ham fritt, hvorhen han forlanger det. Og ved sin død skal da samtlige arvinger delta i begravelsesomkostningene.

Den 2. august 1830 fikk Kristen sin arvelodd skiftet fra 14. desember 1826 utbetalt med 143 spd., 2 $\frac{2}{3}$ sk.

Den 15. mars 1828 blev efter arvingernes forlangende avholdt auksjon på Isefjær over det løsøre som tilfalt arvingene ved skifte efter deres mor. Dette skifte var avsluttet den 14. desbr. 1826.

Sølvkruset, som tidligere er nevnt, av vekt 11 lodd og 2 kvintin blev kjøpt av Ole Jensen for 9 spd., 24 sk.

Kristen kjøpte en kakkelovn for 6 spd. "Smørdokka" (ei ku) kjøpte Ole for 5 spd. En fruentimmersadel verd 2 spd., 29 sk., ble kjøpt av John Ve. Et stort tinnfat merket med bokstavene J.K.S.J. (Jens Korsmussen Isefjær) kjøpte Johannes Andersen Kvåse. En 8 dags husklokke kjøpte Jens Corsmussen for 8 spd., 14 sk. Den var taksert for 10 spd.

Forøvrig oppnådde de fleste ting ved auksjonen den pris som de var taksert for.

Jens har efterladt en "Biographie" i huspostillen sin. Den lyder slik: "Anno 1759 In Febreuary Måned ieg Iens Corsmussen født paa Gaarden Bielle i Tveds Sogn.

Ano 1763 d. 11te November var min Kone Grete Ols Datter født paa Gaarden Strømme i Oddernes Sogn.

Ano 1790 d. 17de October stod vores Bryllup her paa Gaarden Isefier i mange af vore Veners Nærværelse. Gud lad os sammen i kiærlighed med Gud og vor Næste for Jesu Christi Skyld allene. Amen.

Vore børn.

Ano 1791 d. 12te May var vor Datter Thone Jens Datter født her paa Gaarden Isefier og dødde d. - July 1796.

Ano 1794 d. 28de Marts var vor Datter Marte Jens Datter født her paa Gaarden Isefier. Gud lad hende opvokse til Guds ære og Forældrenes Glæde for Jesu Christj Skyld. Amen.

Ano 1796 d. 21de November var vor Søn Christen Jenssen født paa Gaarden Isefier. Gud lade ham ligeledes opvokse til Guds ære og Forældrenes Glæde.

Ano 1801 d. 25. October var vor Søn Ole Jenssen født paa Isefier. Gud lad ham ogsaa opvokse til Guds ære og Forældrenes Glæde for Christi Skyld. Amen.

Ano 1800 d. 11te Julius var vor lille Søn Søren Jenssen Isefier født, og dødde den 18de Julius.

Ano 1805 d. 18de January var vor lille 4de Søn født her paa Gaarden Isefier omtrent kl. $1\frac{1}{2}$ Eftermiddag, og blev den 27de ditto ved den hellige Daab indpodet i denne vor Kristen Menighed, og kaldet Søren. Gud lade ham opvokse til Forældrenes Glæde og sin egen Saligheds Forfremmelse. - -

Vandrør i Kierlighed med hverandre ligesom Lysets Børn, Thi kierlighed skal skjule Syndernes Mangfoldighed".

Ole Jensen hadde av sin far fått kjøpt Isefjærmoen 3 kalvskind mellom Isefjær og Erdvik. Her bygde han hus og bodde til sin død.

Straks efter, nemlig år 1849 den 13. aug. blev gården hans innkjøpt på auksjon av broren Kristen for 506 spd. Han rev stuebygningen og opførte den tett ved farens hus på hjemgården.

Kristen blev gift den 28. december 1821 med Maren Andersdatter Holte.

De hadde 5 barn, nemlig Jens, født 15. sept. 1822. Han døde i 1830. Anders født 18. okt. 1823. Grete Tomine født 26. febr. 1826. Ingeborg født 24. juli 1829. Og Kristine Marie født 13. juli 1833.

Maren døde 8. februar 1863.

Jens Korsmussen døde som enkemann, føderådsmann hos sin søn Kristen den 18. og ble begravet 25. juni 1836.

Samme år lånte Kristen 200 spd. i Norges Bank. Det var alt hvad han kunde opnå av lån på sin eiendom. Hans nabo Daniel Abrahamsen stod som kaveringsmann. Lånet var tilbakebetalt i 1853.

Kristen solgte 9 kalvsk. til sønnen Anders og den 28. april 1847 var der lovlig utbytning mellom farens og sønnens bruk. Senerehen overtok Anders det hele gårdsbruk.

Anders var gift med Marte Olsdatter Kjøstveit.

De hadde 3 sønner og 2 døtre.

Den eldste Kristen Andersen kjøpte gården av sin mor der da var enke og han fikk skjøde den 2. februar 1889.

Kjøptesummen var 17 000 kr.

Kristens enke solgte igjen gården til sin eldste sønn og nuværende eier Anders den 14. sept. 1910 for 1200 kr.

Isefjær gårdsbruk har således, som man av de her fremlagte dokumenter vil se, været bebodd av samme slekt ialfall sikkert fra begynnelsen av år 1600.